

Riksantikvarieämbetet

Lantbrukets byggnader 1993–2003

**Tillstånds- och förändringsanalys
i 10 av LiM:s referensområden**

Rapport från Riksantikvarieämbetet 2004:9

Lantbrukets byggnader 1993–2003

Tillstånds- och förändringsanalys i 10 av LiM:s referensområden

Rapport från Riksantikvarieämbetet 2004:9

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel. 08-5191 8000

Fax 08-5191 8083

www.raa.se

bocker@raa.se

Layout Ann Winberg Idéverkstaden

© 2004 Riksantikvarieämbetet

1:1

ISSN 1651-1298

ISBN 91-7209-370-6

Innehåll

Förord	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Databasen <i>Lantbrukets byggnader</i>	7
Inventerade byggnader	7
Kategorier	7
Vad är en byggnad?	9
Antal byggnader	9
Gruppering av församlingarna	9
Funktioner hos ekonomibygnaderna i församlingarna	10
Byggnader per fastighet	11
Sammanfattning	12
Husdjursbyggnader	12
Byggnader för spannmål, foder och annan skörd	12
Byggnader för redskap, fordon och maskiner	12
Småhus	12
Överloppsbyggnader	13
Underhållsstatus	13
Produktionsinriktningens betydelse	13
Uppförandear/period	15
Ålder	15
Åldersvariation hos olika kategorier av ekonomibygnader	15
Ålderskategorier i de olika församlingarna	17
Funktionsförändringar	18
Jämförelse mellan andelen byggnader i de olika funktionskategorierna vid uppförandetillfället och år 2003	18
Förändringar i de olika församlingarna	19
Rivningar	20
Funktionsförändringar 1993–2003	20
Förändringar i de olika församlingarna 1993–2003	20
Nybyggnader	21
Funktioner	21
Nybyggnad av ekonomibygnader i de olika församlingarna	21
Nybyggnader i förhållande till rivningar	23
Om- och tillbyggnader	24
Funktioner	24
Ålder	24
Rivna byggnader	26
Andel	26

Funktioner	26
Specifika funktioner	26
Rivna byggnader i de olika församlingarna	27
Ålder	27
Överloppsstatus	30
Andel	30
Överloppsbyggnadernas andel i de olika församlingarna	30
Överloppsbyggnadernas ursprungsfunktioner	31
Överloppsbyggnader i de olika församlingarna	31
Ålder	33
1992 års överloppsbyggnader	33
Underhållsstatus	35
Underhållsstatus i de olika församlingarna	35
Funktioner	35
Ålder	36
1992 års överloppsbyggnader	36
Litteraturförteckning	39

Förord

I regeringens proposition 2000/01:130, *Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier*, förtydligas de femton miljö kvalitetsmål som antogs av riksdagen i propositionen 1997/98:145 *Svenska miljömål*, i form av preciseringar och tidssatta delmål.

Miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* innebär bl.a. att odlingslandskapets byggnader och bebyggelsemiljöer med särskilda värden bevaras och utvecklas. Som ett särskilt delmål har fastställts att det senast år 2005 skall finnas ett program för hur lantbrukets kulturhistoriska värdefulla ekonomibyggnader kan tas till vara. Detta programarbete skall enligt ett regeringsuppdrag genomföras av Riksantikvarieämbetet (RAÄ) i samarbete med berörda myndigheter.

Inom ramen för miljömålsarbetet och med stöd av särskilda medel från Miljömålsrådet har lantbrukets bebyggelse uppföljningsinventerats i hälften av de 20 s.k.

LiM:s referensområden. Det huvudsakliga syftet med inventeringen var att ta fram ett empiriskt underlag för tillstånds- och förändringsanalyser som ett led i RAÄ:s arbete med ovannämnda regeringsuppdrag.

Databasarbete, inventering och rapportskrivning har ägt rum mellan åren 2002 och 2004. Upprättandet av databasen *Lantbrukets byggnader* samt förberedelsearbete och utbildning inför inventeringen har genomförts av Sanna Landeholm, Michael Frisk och Maria Adolfsson. Inventeringen har utförts av Jenny Svensgård, Andreas Hansen och Ulrika Sahlsten. Rapporten har skrivits av Maria Adolfsson.

Bakgrund¹

Under perioden från och med hösten 2002 till våren 2004 har Riksantikvarieämbetet (RAÄ) i samarbete med Bohusläns museum² och Värmlands museum³ genomfört uppföljningsinventeringar av lantbruksbebyggelse inom hälften av de 20 s.k. LiM:s referensområden. Merparten av inventeringsarbetet har skett under kalenderåret 2003, varför denna inventering nedan kallas 2003 års inventering.

Inventeringen har skett i följande referensområden/församlingar:

Bjälbo, Östergötland
Forsa, Hälsingland
Källstorp/Ö Klagstorp, Skåne
Lysvik, Värmland
Odensvi, Småland
Rytterne, Västmanland
Skee, Bohuslän
Stenåsa, Öland
Virestad, Småland
Örkelljunga, Skåne

Valet av församlingar för uppföljning har gjorts så att det blivit en representativ fördelning mellan och i de olika grupper som dessa församlingar i LiM-sammanhang indelats i (se vidare nedan)⁴. Gruppindelningen avspeglar bl.a. skillnader i produktionsinriktningen, vilket medför en variation i fråga om typer av ekonomibyggnader och i byggnadsbeståndets ålderssammansättningen.

Det är också viktigt att framhålla att bebyggelsen ser olika ut i landets olika delar av fler orsaker än skiftande produktionsinriktning. Flerhussystemet, som kännetecknar områden med timmerbyggnadstraditioner, kontra få byggnader med flera funktioner under samma tak är ett sådant fenomen som ger jordbruksbebyggelsen olika karaktär i skilda delar av landet. Traditionen att bygga fler än ett bostadshus på gårdstomten är också en företeelse som förekommer i några av referensområdena men inte i andra. Jordbrukarbefolkningens sociala sammansättning har också varierat geografiskt med rötter långt tillbaka i tiden. I delar av landet avspeglar sig detta än idag i t.ex. en struktur med många små jordbruksföretag, medan det är storjordbruken som präglar det agrara landskapet i andra delar.

Syfte

Det huvudsakliga syftet med uppföljningsinventeringen 2003 liksom med denna rapport är att ta fram ett empiriskt underlag för RAÄ:s arbete med regeringsuppdraget att till år 2005 upprätta ett program för hur lantbrukets kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader kan tas tillvara. Programmet utgör ett av de delmål som regering och riksdag har fastställt för att miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* skall uppnås⁵.

Då det är drygt tio år mellan den första och den senaste inventeringsomgången har RAÄ fått tillgång till data med visst tidsdjup, vilket är avgörande för att på ett så tillförlitligt sätt som möjligt kunna avläsa trender i tillståndet och förändringarna hos lantbrukets byggnadsbestånd.

Vid bearbetningen av den nu tillgängliga statistiken har de övergripande frågorna varit följande:

- På vilket sätt och i vilken omfattning förändras funktionerna hos lantbrukets byggnader?
- Hur stor andel av jordbruksbebyggelsen rivs?
- I vilken omfattning blir byggnadsbeståndet om- eller tillbyggt?
- Hur stor andel av lantbrukets byggnader saknar användning, d.v.s. är helt eller delvis överlopp? Förekommer det att överloppsbyggnader åter tas i bruk?
- I vilken omfattning byggs det nya lantbruksbyggnader?

Samtliga frågor har analyserats utifrån variabler som bebyggelsens funktionskategorier, ålder och geografiska belägenhet. Följdfrågor som ställts är t.ex.:

- Vilka kategorier av byggnader förändras mest respektive minst?
- I vilka församlingar/grupper av församlingar är förändringarna mest påtagliga?
- Hur varierar underhåll, rivning och användning i förhållande till byggnadsbeståndets ålder?

Denna rapport skiljer sig på ett par punkter från tidigare publicerade analyser av byggnadsdata inom LiM-projektet. Den tillstånds- och förändringsanalys som redovisas här är mer detaljerad än de tidigare. Även de regionala variationerna är uppmärksammade i större utsträckning. Målet har varit att ta fram ett gott kunskapsunderlag om utvecklingen, eftersom det faktum att den skiljer sig åt mellan olika typer och kategorier av byggnader är av vikt för projektets syfte. Detsamma gäller

för byggnadsbeståndet i olika delar av landet. Som skall visas nedan skiljer sig arten och omfattningen av förändringarna mellan församlingarna, vilket kan relateras till faktorer som skiftande produktionsinriktning, byggnadstradition och företagsstruktur.

Databasen *Lantbrukets byggnader*

All byggnadsinformation från den senaste inventeringen har lagrats i en databas på RAÄ som heter *Lantbrukets byggnader*. Databasen är en utvecklad och omstrukturerad version av det sedan tidigare existerande LiM:s byggnadsregister. Den äldre informationen, som idag också ligger i databasen och som 2003 års inventering syftade till att uppdatera, härrör från de byggnadsinventeringar som gjordes 1992 och 1996 inom ramen för LiM-projektet.

Lantbrukets byggnader är en renodlad databas över byggnader och skiljer sig därmed betydligt från det gamla LiM-registret. Några avgörande skillnader är t.ex. att:

- varje registrerad byggnad har fått en koordinat (byggnadspunkt) som motsvarar dess centroidpunkt⁶,
- ett urval av den information som samlades in vid tidigare inventeringar på fastighets- och företagsnivå har förts ned till de enskilda byggnaderna, medan annan information har rensats bort⁷,
- begreppsapparaten har reformerats och blivit mer homogen.

BOSTADSHUS	
Arbetarbostad	
Arrendatorsbostad	
Betjäntbostad	
Corps-de-logi	
Elevbostad	
Fiskarstuga	
Fritidshus	
Grindstuga	
Lärbostad	
Mangårdsbyggnad	
Slätterstuga	
Sommarbostad	
Statabostad	
Tjänstefolksbostad	
Trädgårdsmästarbostad	
Undantagsstuga	
Övrigt bostadshus	

Inventerade byggnader

Vid de tidigare inventeringarna 1992 och 1996 registrerades de byggnader som befann sig på jordbruksföretagens brukningscentra och andra till företaget hörande gårdstomter. Vid den första inventeringen registrerades även byggnader utanför brukningscentra och tomter, som t.ex. ängslador, men då utan någon lägesuppgift. Vid inventeringen 2003 följdes samtliga tidigare inventerade byggnader upp. Vid denna inventering registrerades även nyuppförda byggnader på fastigheter som uppfyllde två kriterier; de innehöll tidigare inventerade byggnader och de var jordbruksfastigheter (enligt Fastighetsdatasystemet). Därtill lägesbestämdes samtliga byggnader som var belägna utanför tidigare inventerade brukningscentrum, bl.a. ängslador och smedjor. I vissa församlingar, t.ex. Forsa, Lysvik och Skee, blev lägesbestämningarna av sådana byggnader omfattande.

De nya jordbruksföretag som tillkommit i församlingarna efter 1996 ingick inte alls i uppföljningsinventeringen 2003.

Kategorier

Byggnaderna i databasen *Lantbrukets byggnader* är indelade i sex övergripande kategorier. Varje huvudkategori har underkategorier i en, eller i vissa fall två, nivå(er). Kategoriindelningen framgår av nedanstående tabell:

HUSDJURSBYGGNADER	
Gödselhus	
Ladugård	Lösdriftsladugård
	Mjölkrum
	Sommarladugård
Stall	
Småfåhus	Fårhus
	Hönshus
	Svinhus
	Fjäderfåhus
	Minkhus
Lösdriftshall	

BYGGNADER FÖR SPANNMÅL, FODER OCH ANNAN SKÖRD	
Lada	Foderlada
	Tobakslada
	Torvlada
	Ängslada

Fortsättning på nästa sida.

Fortsättning från föregående sida.

BYGGNADER FÖR SPANNMÅL, FODER OCH ANNAN SKÖRD	
Lager	Strölager
Loge	Rundloge
	Vandring
Magasin	Sädesmagasin
Silo	
Spannmålstork	

BYGGNADER FÖR REDSKAP, FORDON OCH MASKINER	
Lider	Vagnslider/Redskapslider Portlider
Maskinhall	
Garage	Traktorgarage
Verkstad	

SMÅHUS*

Bagarstuga	
Bastu/Kölna/Ria	Badstuga
	Lin/Tork
Bod	Agnbod
	Friggebod
	Förvaringsbod
	Likbod
	Loftbod
	Mjölkbod
	Par-/dubbelbod
	Salpeterbod
	Sjöbod
	Slaktbod
	Snickarbod
	Sädesbod
	(aitta/härbre/stolpbod)
	Trossbod
	Vedbod
	Visthusbod/Matbod
Bryggghus	
Bränneri	
Båthus	
Dass/Hemlighus/Avträde	
Fatbur/Klädstuga	
Förråd	
Hundhus	
Kokhus	

Kolhus	
Kontor	
Kvarn	Väderkvarn
	Skvaltkvarn
Källare	Jordkällare
	Källarbod
Lekstuga	
Lusthus	
Mejeri	
Pumphus	
Rökeri	
Slakthus	
Smedja	
Spruthus/Brandbod	
Såg	Hyvleri
Uthus	
Tvättstuga/Bykstuga	
Växthus	

ÖVRIGA BYGGNADER

Affär	
Aphus	
Barack	
Bensinstation	
Bibliotek	
Bygdegård	
Café/Konditori	
Dansbana/Dansrotunda	
Frikyrka/Bönehus/ Missionshus	
Föreningslokal/Klubbhus	
Gymnastikhus	
Hotell	
Klockstapel	
Koja	
Konferensbyggnad	
Museum	
Posthus	
Ridhus	
Skolbyggnad	
Utställningslokal	
Vattentorn	
Ålderdomshem	

Vad är en byggnad?

Byggnaderna har i första hand avgränsats genom att de har ett fysiskt avstånd till varandra. Det har varit möjligt att i samband med inventeringen 2003 ange flera funktioner för samma byggnad om uppförandeperioden varit densamma för de olika byggnadsdelarna. En och samma byggnad kan t.ex. bestå av dels en ladugård och dels ett stall. Däremot har en fysiskt avgränsad byggnad delats upp i flera om den består av delar med såväl olika uppförandetillfälle som funktion.

Antal byggnader

I databasen *Lantbrukets byggnader* finns inventeringsdata för sammanlagt 6 847 byggnader i de tio församlingarna. 2003 inventerades 6 623 byggnader.

Vid 2003 års inventering nyregistrerades, som nämnts ovan, ett antal byggnader. Samtidigt fanns det också ett bortfall av tidigare inventerade byggnader som av skilda anledningar inte följdes upp. Den faktiska differensen på 224 byggnader beror t.ex. på att byggnader under tiden mellan inventeringstillfällena har såväl rivits som nyuppförts. Dessutom finns också en mindre mängd byggnader i databasen som inte kunnat följas upp 2003 av olika skäl, t.ex. då fastighetsägaren inte önskat delta i den fortsatta undersökningen. De 6 847 byggnader som är registrerade i databasen fördelar sig i de tio församlingarna på det sätt som framgår av figur 1.

Gruppering av församlingarna

I LiM-projektets slutrapport (1997) indelades församlingarna i fyra olika grupper. Den huvudsakliga grunden för grupperingen var de skillnader i jordbrukets produktionsinriktning respektive omfattning i landskapet, som då kunde iaktas i de olika referensområdena⁹.

I föreliggande rapport har samma gruppindelning tillämpats. Utgångspunkten är att de förhållanden som utgör grund för denna ännu 2003 äger giltighet.

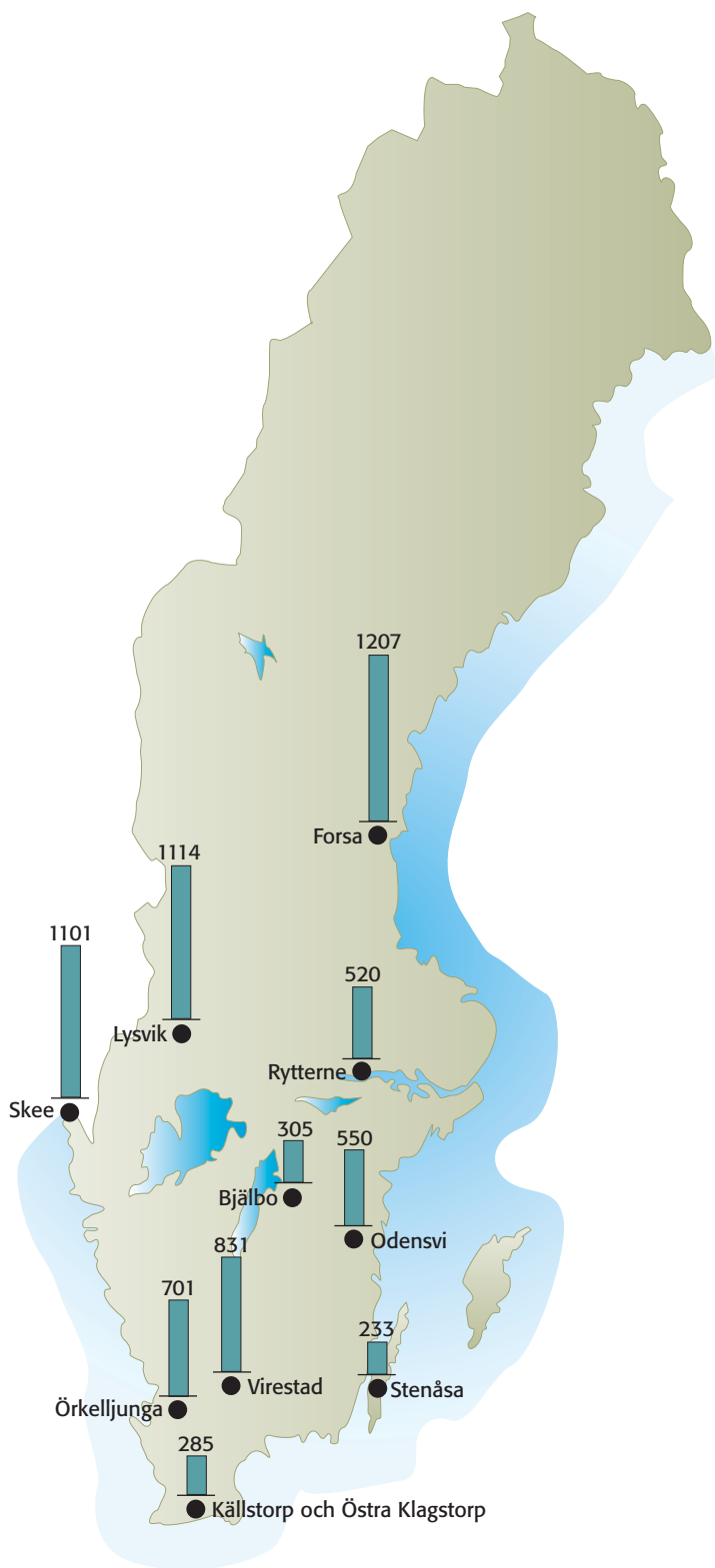
Församlingarna som uppföljningsinventerades 2003 fördelar sig inom de fyra grupperna på följande sätt:

Grupp 1

Bjälbo (Ög)
Källstorp/Ö Klagstorp (Sk)
Rytterne (Vsm)

Grupp 2

Odensvi (Sm)

Figur 1. Antal registrerade byggnader per uppföljningsinventerad församling i databasen "Lantbrukets byggnader".

Stenåsa (Öl)
Virestad (Sm)
Örkelljunga (Sk)

Grupp 3

Forsa (Hä)
Skee (Bo)

Grupp 4

Lysvik (Vrm)

Funktioner hos ekonomibyggnaderna i församlingarna¹⁰

Grupp 1

Karaktär: Stora företag där också andelen växtodlingsföretag är stor.

Det finns en stor andel bostadshus i samtliga uppföljningsinventerade församlingar inom grupp 1. I Rytterne är andelen 31 procent, i Bjälbo 27 procent och i Källstorp/Ö Klagstorp 24 procent.

De stora växtodlingsföretagen i församlingarna inom grupp 1 har däremot en mindre andel husdjursbyggnader. I *Bjälbo* är andelen 6 procent och i *Rytterne* 11 procent.

Bjälbo

I Bjälbo har den största andelen av ekonomibyggnaderna funktionen småhus. Här finns även en stor andel byggnader för redskap, fordon och maskiner. Husdjursbyggnader och byggnader för spannmål, foder och annan skörd är däremot få.

Källstorp/Ö Klagstorp

I Källstorp/Ö Klagstorp dominerar byggnader för redskap, fordon och maskiner. Övriga kategorier av ekonomibyggnader förekommer andelsmässigt i ungefär lika stor omfattning.

Rytterne

I Rytterne är småhusfunktionerna i majoritet. För övrigt finns här relativt mycket byggnader för redskap, fordon och maskiner. Få är däremot husdjursbyggnaderna och byggnader för spannmål, foder och annan skörd.

Grupp 2

Karaktär: Varierande företagsstorlek med stora betesmarksarealer och hög andel husdjursföretag.

I församlingarna inom grupp 2 finns en stor andel husdjursbyggnader. Mer än var fjärde byggnad i *Örkelljunga* och *Stenåsa* fungerar helt eller delvis som husdjursbyggnad. Kännetecknande för församlingarna inom denna grupp är att de har en stor andel husdjursföretag¹¹.

Odensvi

Odensvi har ett stort antal byggnader med funktion småhus. Betydligt färre byggnader används för förvaring och underhåll av redskap, fordon och maskiner. Byggnader för spannmål, foder och annan skörd är ovanliga.

Stenåsa

I Stenåsa har ekonomibyggnadernas funktioner en relativt jämn fördelning. Småhusfunktionerna dominerar samtidigt som det även finns många husdjursbyggnader och byggnader för redskap, fordon och maskiner.

Virestad

I Virestad finns det mest byggnader för redskap, fordon och maskiner samt småhus. Det finns också förhållandevis mycket husdjursbyggnader.

Örkelljunga

I Örkelljunga dominerar husdjursbyggnaderna. Här är också vanligt med småhus och byggnader för redskap, fordon och maskiner.

Grupp 3

Karaktär: Relativt stora företag med små betesmarksarealer och en hög andel husdjursföretag.

Ett stort antal byggnader för spannmål, foder och annan skörd finns i de två församlingarna som tillhör grupp 3. Här har 25 respektive 20 procent av byggnadsbeståndet denna funktion. Dessa församlingar kännetecknas av en stor andel småbruk med husdjursinriktning, men med lite betesmarker¹².

Forsa

I Forsa finns framför allt många småhus, men även byggnader för spannmål, foder och annan skörd. Även husdjursbyggnader och byggnader för redskap, fordon och maskiner är relativt vanliga.

Skee

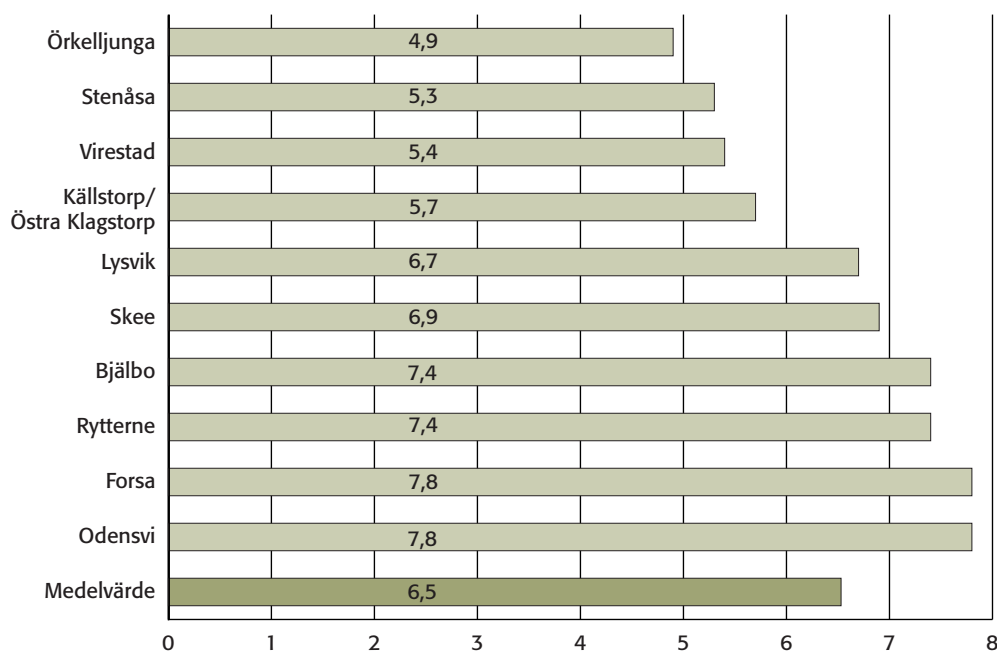
I Skee är fördelningen med funktionerna hos ekonomibyggnaderna ganska jämn. Här finns ett stort antal småhus liksom byggnader för redskap, fordon och maskiner, men också många husdjursbyggnader och byggnader för spannmål, foder och annan skörd.

Grupp 4

Karaktär: Mestadels små företag med stora betesmarksarealer.

Lysvik

Drygt varannan byggnad i Lysvik har funktionen småhus. Här finns också ett stort antal byggnader för redskap,

Figur 2. Antal kvarstående byggnader i genomsnitt per fastighet i respektive uppföljningsinventerad församling 2003.

fordon och maskiner. Byggnader som används för husdjursändamål är däremot mycket få liksom även sådana som används för förvaring av spannmål, foder och annan skörd.

Byggnader per fastighet

I genomsnitt finns det 6,5 byggnader per fastighet i de tio församlingarna¹³.

I fyra av församlingarna understiger det genomsnittliga antalet byggnader per fastighet medelvärdet för samtliga församlingar (se figur 2). Tre av dessa församlingar tillhör

grupp 2, nämligen *Örkelljunga*, *Stenåsa* och *Virestad*. De har gemensamt att andelen husdjursföretag är stor samt att de är belägna i Sydsvetrike där månghussystemet, i den mån det har förekommit, sedan lång tid tillbaka i stort sett är försvunnet. Även en fjärde sydsvensk församling, *Källstorp/Östra Klagstorp*, har jämförelsevis få byggnader per fastighet.

I de övriga sex församlingarna finns i medeltal fler än 6,5 byggnader per fastighet. Störst antal finns i *Forsa* och *Odensvi*. Odensvi skiljer sig därmed markant från de övriga sydsvenska församlingarna inom grupp 1 och 2, där antalet byggnader per fastighet, som ovan nämnts, är lågt.

Noter

1. För en fullständig bakgrund till hela det s.k. LiM-projektet hänvisas till rapporterna *Jordbrukets byggnader. Kulturvärden i landskapet*, RAÄ 1993, *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning*, RAÄ 1997 och *LiM-projektets slutrapport. Utvärdering av livsmedelspolitikens miljöeffekter*, 1998.
2. Bohusläns museum genomförde inventeringen i Skee församling.
3. Värmlands museum genomförde inventeringen i Lysviks församling.
4. Den geografiska representativiteten är dock inte helt tillfredsställande. De syd- och mellansvenska församlingarna dominerar starkt. Detta sammanhänger med att orepärla brister i vissa äldre datafiler uteslöt vidare inventeringar i de tre nordligast belägna referensförsamlingarna.
5. *Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier* 2000/01:130.
6. Inventeringen skedde med hjälp av programvaran ArcPad och en laptop samt en handdator vid fältbesöken.
7. Vid omstruktureringen av den äldre databasen visade det sig att kopplingen mellan de enskilda byggnaderna och deras företagstillhörighet var information som inte gick att överföra till den nya databasen. Analysen

av 2003 års inventeringsdata har därför inte kunnat omfatta de förändringar som skett på företagsnivå, som t.ex. strukturrationaliseringar och brukarskiften.

8. Lägg märke till att huvudkategorin småhus innehåller hus med stor såväl som liten byggnadsarea.
9. *LiM-projektets slutrapport* 1998:19.
10. Här redovisas andelen byggnader inom respektive huvudkategori av ekonomibyggnader. Det säger dock ingenting om byggnadsarean hos de byggnader som faller inom de olika kategorierna.
11. *LiM-projektets slutrapport* 1998:20.
12. a.a. 1998:22.
13. Vid den första byggnadsinventeringen 1992 konstaterades att det i samtliga 20 referensområden fanns i genomsnitt nio byggnader per fastighet. Fem av de åtta församlingar där antalet byggnader per fastighet var störst 1992 har inte inventerats 2003. *Jordbrukets byggnader. Kulturvärden i landskapet*. 1993:36.

Sammanfattning

Sammanfattningen är disponerad så att varje huvudkategori av ekonomibyggnader behandlas i ett särskilt avsnitt. Detta innebär att analysresultaten har sorterats på ett alternativt sätt jämfört med den övriga rapporttexten. Därefter följer en översikt angående tre ytterligare teman, nämligen överloppsbyggnader, underhållsstatus och produktionsinriktningens betydelse.

Husdjursbyggnader

Byggnader med husdjursfunktioner är i genomsnitt yngre än lantbruksbebyggelsen generellt.

Det är husdjursbyggnader som i störst utsträckning fått förändrad funktion sedan uppförandetillfället. Flertalet av de husdjursbyggnader som fått ny funktion har övergått till att användas som förråd/förvaringsutrymmen. Denna funktionsförändring har också inneburit att byggnaderna kommit att tillhöra en ny huvudkategori, d.v.s. småhusen. Husdjursbyggnadernas andel av den agrara bebyggelsen har därför minskar påtagligt vid en jämförelse mellan ursprungsfunktionerna hos samtliga byggnader som registrerats i databasen *Lantbrukets byggnader* och de funktioner byggnadsbeståndet hade 2003.

Det är troligt att omvandlingen till förråd är ett första steg för äldre husdjursbyggnader i en utveckling där de efterhand helt kommer att förlora sin funktion.

Husdjursbyggnaderna var också i hög grad föremål för andra typer av förändringar. Det gäller såväl moderniseringar i form av om- och tillbyggnader som rivningar, där byggnader som uppförts för husdjursändamål var överrepresenterade.

Var fjärde om- eller tillbyggd byggnad var en husdjursbyggnad. Bland dessa byggnader dominerar ladugårdar och stall.

Det är vanligast att småfåhus som svinhus och fårhus har rivits mellan 1993 och 2003. Nästan lika ofta har det skett rivningar av ladugårdar, stall och höns hus.

Dessutom kan konstateras att det byggts relativt många nya husdjursbyggnader mellan åren 1993 och 2003. Bland nybyggnationerna dominerar lösdriftshallar, men också andra typer av ladugårdar har tillkommit. Därtill kan nämnas ett tiotal nya svinhus.

Byggnader för spannmål, foder och annan skörd

Byggnader som uppförts för förvaring av spannmål, foder och annan skörd har, liksom husdjursbyggnaderna, i många fall mist sin funktion och omvandlats till förråd. Utvecklingen är dock inte i lika påtaglig som i fråga om husdjursbyggnaderna.

2003 års inventeringsdata visar att det byggts få nya byggnader för förvaring av spannmål, foder och annan skörd samtidigt som sådana byggnader inte heller i någon större utsträckning blivit om- eller tillbyggda.

Däremot tillhör en betydande del av de rivna byggnaderna denna kategori av ekonomibyggnader. Det är huvudsakligen ängslador och foderlador som blivit rivna. Det har också förekommit att logar och sädesmagasin rivits.

Byggnader för redskap, fordon och maskiner

Byggnader för redskap, fordon och maskiner är den kategori som innehåller den största andelen sentillkomna ekonomibyggnaderna. En betydande andel har uppförts efter 1945.

Byggnader för redskap, fordon och maskiner omfattar en större andel av lantbrukets bebyggelse 2003 jämfört med hur fördelningen ser ut mellan olika kategorier av ekonomibyggnader ifråga om deras ursprungsfunktioner. Detta beror i första hand på att många sådana byggnader, som nämnts ovan, nyuppförts alltsedan mitten av 1900-talet. Nybyggnationerna domineras av maskinhallar och garage.

Samtidigt har få byggnader för redskap, fordon och maskiner rivits. Inte heller om- och tillbyggnader har varit aktuellt för denna byggnadskategori i någon större utsträckning.

Småhus

Småhusen är den kategori av ekonomibyggnader som har den genomsnittligt högsta åldern.

Andelen småhus var år 2003 avsevärt större i förhål-

lande till hur fördelningen ser ut om man granskar byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner.

Att byggnader med småhusfunktioner ökar i antal sammanhänger med en utveckling där framför allt äldre husdjursbyggnader fått en ny funktion och övergått till att användas som förråd/förvaringsutrymmen. Denna funktionsförändring har också inneburit att byggnaderna, i den kategoriindelning som använts vid uppföljningsinventeringen 2003, kommit att tillhöra en ny huvudkategori, d.v.s. småhusen.

Det förekommer även att byggnader med småhusfunktioner nyuppförs i viss omfattning. Det rör sig då i huvudsak om s.k. bostadskomplement som t.ex. vedbodnar.

Den största andelen rivningar har drabbat skilda typer av småhus. Det är framför allt bodar av olika slag som rivits, men även smedjor, bagar- och tvättstugor samt dass. I övrigt har rivningarna i många fall berört svinhus, fårhus, ladugårdar, stall, hönshus, ängs- och foderlador. Det är alltså utpräglat små och traditionella byggnader bland småhusen som blivit rivna mellan åren 1993 och 2003.

Överlopsbyggnader

I genomsnitt för samtliga församlingar saknade 14 procent av byggnaderna helt och 9 procent delvis en användning 2003. 69 procent av bebyggelsen var däremot i fullt bruk. Den andel av byggnadsbeståndet som var överlopp varierar i viss mån mellan de olika församlingarna.

Husdjursbyggnaderna är överrepresenterade bland de byggnader som saknade funktion 2003, liksom även byggnader för spannmål, foder och annan skörd. Räknat i antal har däremot de flesta överlopsbyggnader en småhusfunktion.

De byggnader som saknade funktion i de tio uppföljningsinventerade församlingarna var äldre än lantbruksbebyggelsen i sin helhet.

De byggnader som inte hade någon funktion vid 1992 års inventering var i drygt hälften av fallen fortfarande helt eller delvis överlopp 2003. Dock har närmare var tredje byggnad tagits i bruk igen.

Byggnader som helt saknade funktion vid 1992 års inventering har i större utsträckning än byggnadsbeståndet generellt blivit rivna, d.v.s. 9 procent jämfört med 3 procent.

Underhållsstatus

81 procent av byggnadsbeståndet har bedömts vara underhållet. 15 procent har ansetts vara i behov av underhåll och resterande 4 procent uppfattades som förfallet.

Byggnader med småhusfunktioner var överrepresenterade bland dåligt eller inte alls underhållna byggnader 2003.

Byggnader för redskap, fordon och maskiner är den kategori av byggnader som är jämförelsevis bäst underhållen.

Byggnader som är förfallna eller i behov av underhåll är äldre än byggnadsbeståndet i sin helhet. Närmare var tredje förfallen byggnad har inte gått att datera.

De byggnader som inte hade någon funktion vid 1992 års inventering var 2003 betydligt sämre underhållna än byggnadsbeståndet i sin helhet.

Produktionsinriktningens betydelse

I flera av de uppföljningsinventerade församlingarna har majoriteten av jordbruksföretagen en växtodlingsinriktning, d.v.s. framför allt i de referensområden som tillhör grupp 1.

Dessa församlingar har några utvecklingstendenser gemensamma:

- Antalet husdjursbyggnader blir färre och färre. En stor del av de äldre ladugårdarna och småfåhusen har 2003 en förrådsfunktion. Därigenom har samtidigt andelen byggnader med småhusfunktioner ökat.
- Nybyggnadsverksamheten har varit jämförelsevis låg mellan 1993 och 2003. Ett undantag är dock ett antal nya hus för förvaring och underhåll av redskap, maskiner och fordon.
- Statistiken visar också att växtodlingsföretagen har genomsnittligt färre överlopsbyggnader än övriga församlingar.

I de övriga grupperna 2, 3 och 4 dominerar, enligt den indelning av LiM-församlingarna som gjordes 1997, husdjursföretagen. Husdjursföretag är i det här sammanhanget ett vittomfattande begrepp som inkluderar såväl mjölkproduktion som nöt- och svinuppfödning.

De församlingar där majoriteten av jordbruksföretagen har en husdjursinriktning har följande gemensamma kännetecken:

- I dessa församlingar minskar, i varierande grad, antalet byggnader som används för husdjurshållningen, dock i mindre omfattning än inom grupp 1.
- På företag som har en husdjursinriktning var nybyggnadsverksamheten generellt sett större än på växtodlingsföretagen.
- Samtidigt var rivningar av äldre bebyggelse också vanligare förekommande. Det förefaller troligt att rivningen av lantbruksbebyggelse har ökat under de senaste åren. I samband med 1996 års sammanställning av de byggnadsundersökningar som skett detta år konstaterades att mindre än en procent av hela bygg-

nadsbeståndet i samtliga referensområden blivit rivna¹⁴.

- En större andel ekonomibyggnader saknade helt eller delvis funktion i de grupper av församlingar där husdjursföretagen dominerar jämfört med församlingarna inom grupp 1.

Ökningen av småhus, genom att i första hand husdjursbyggnader och byggnader för spannmål, foder och annan skörd övergått till att användas som förvaringsutrymmen av olika slag, är en utveckling som är giltig i samtliga församlingar oavsett produktionsinriktning.

Noter

---

14. *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning.* 1996:18.

Uppförandeår/period

I databasen finns, som nämnts ovan, uppgifter om totalt 6 847 byggnader¹⁵. Av dessa var 177 rivna vid uppföljningsinventeringen 2003.

Ålder

Av de 6 847 byggnaderna är 18 procent uppförda *före år 1870*. Närmare hälften är uppförda under perioden *1870 till 1945*. 28 procent av byggnadsbeståndet har tillkommit *efter 1945*. Därutöver finns 370 byggnader för vilka uppgift om uppförandeår/period saknas.

Bryter man ner uppgifterna om uppförandeår till en fördelning per decennium visar det sig att närmare var tredje byggnad har tillkommit under två decennier kring sekelskiftet 1900, nämligen 1890–1899 och 1910–1919 (se figur 4).

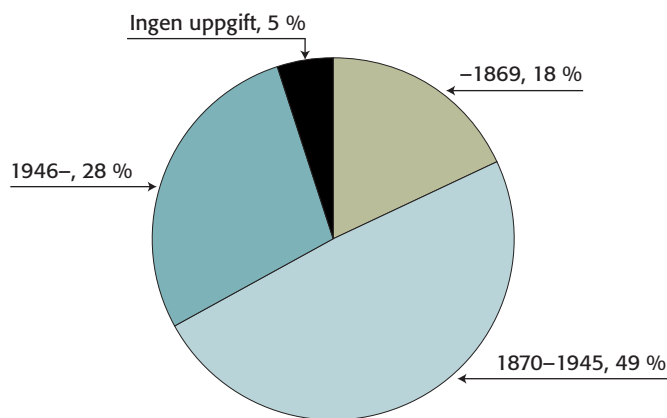
En stor mängd byggnader har också byggts vid 1900-talets mitt. 11 procent av byggnaderna uppfördes *mellan 1940 och 1949* medan 10 procent av lantbruksbebyggelsen i de tio församlingarna kom till decenniet därefter (1950–1959).

Decennierna före de två första tioårsperioderna då en intensiv nybyggnation ägde rum, d.v.s. 1880–1889 och 1900–1910, var nybyggnadsverksamheten däremot relativt blygsam.

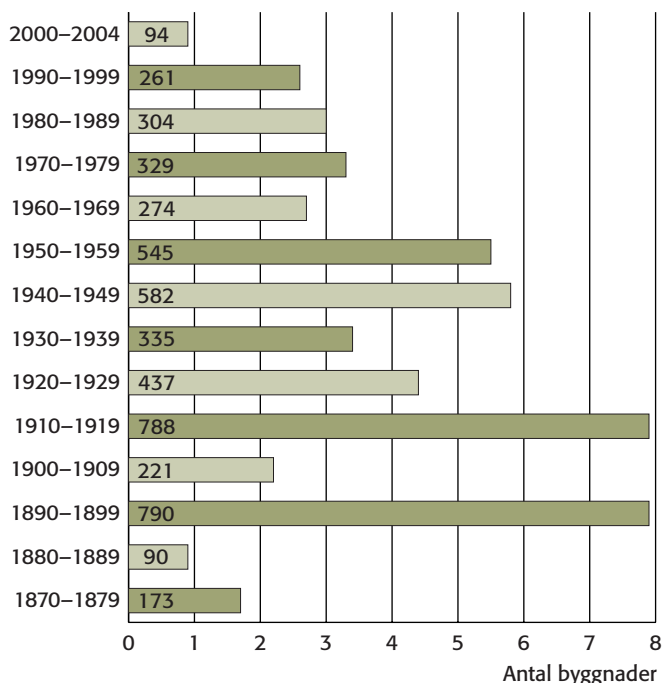
Åldersvariation hos olika kategorier av ekonomibyggnader

Inom funktionskategorin *småhus* finns den största andelen ekonomibyggnader uppförda *före 1870*. 18 procent av alla småhus är daterade till denna period. Däremot är endast 7 procent av alla byggnader för *redskap, fordon och maskiner* och 10 procent av alla *husdjursbyggnader* uppförda före 1870.

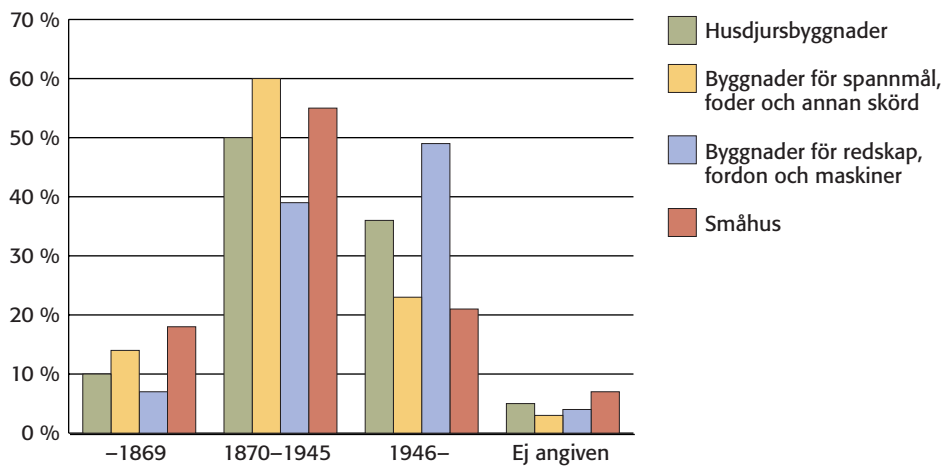
Störst andel byggnader från perioden *1870 till 1945* finns inom funktionskategorin byggnader för *spannmål, foder och annan skörd*. 60 procent av dessa byggnader har ursprungligen uppförts då. Även 55 procent av alla *småhus* är tillkomna under denna period liksom hälften av alla *husdjursbyggnader*. Också från denna period finns

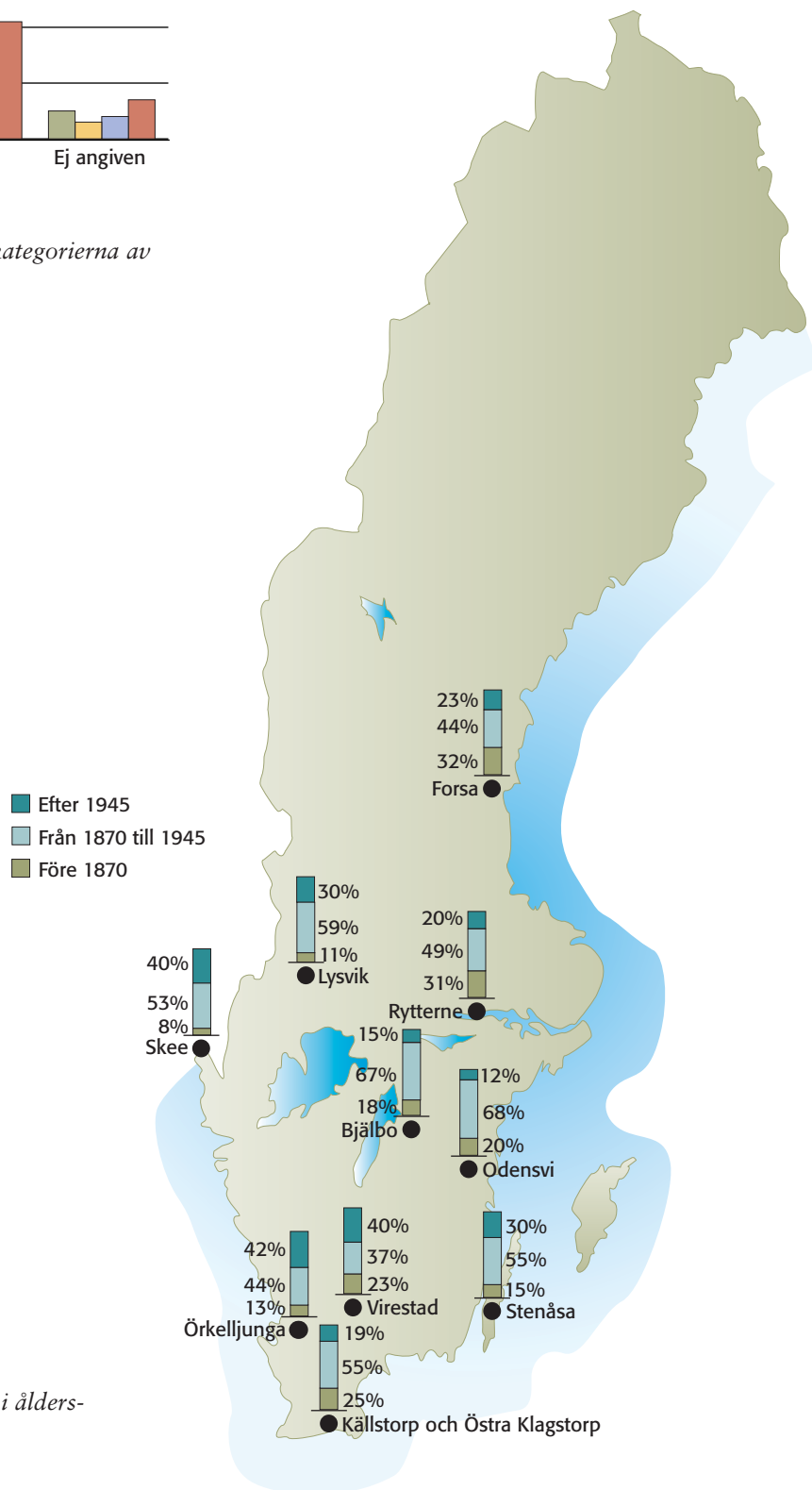
Figur 3. Uppförandeår/period för samtliga 6 847 byggnader.

Figur 4. Uppförandeår/period (fr.o.m. 1870) för 5 223 byggnader.

Figur 5. Åldersfördelning hos de olika kategorierna av ekonomibygnader.

Figur 6. Byggnadsbeståndets fördelning i ålders-kategorier i de olika församlingarna.

andelsmässigt få byggnader för *redskap, fordon och maskiner*.

När det gäller ekonomibygnader från yngre datum kan konstateras att andelsmässigt flest används för förvaring och underhåll av *redskap, fordon och maskiner*. Närmare varannan sådan byggnad har uppförts *efter 1945*¹⁶. Däremot är det få av småhusen liksom av byggnaderna för *spannmål, foder och annan skörd* som byggts efter 1945.

Ålderskategorier i de olika församlingarna

Forsa är en församling där det finns såväl andels- som antalsmässigt många byggnader från tiden *före 1870*. 32 procent av de inventerade byggnaderna i församlingen härstammar från denna tid. Stor andel riktigt gamla bygg-

nader finns även i två av de församlingar som tillhör grupp 1, d.v.s. *Rytterne* och *Källstorp/Ö Klagstorp*. I *Rytterne* är det fråga om 31 procent av församlingens totala byggnadsbestånd (i databasen) och i *Källstorp/Ö Klagstorp* 25 procent.

Byggnader under perioden *1870 till 1945* är andelsmässigt störst i *Bjälbo* och *Odensvi*. 67 procent av byggnadsbeståndet i respektive församling är uppfört då. Även i *Lysvik* är 59 procent av lantbruksbebyggelsen från denna period.

Byggnader från yngre datum finns framför allt i församlingarna *Örkelljunga* och *Virestad*, som båda tillhör grupp 2, samt i *Skee*. I *Örkelljunga* är drygt var fjärde byggnad från perioden *efter 1945*, i både *Virestad* och *Skee* är andelen 40 procent. Samtliga av dessa referensområden har en stor andel husdjursföretag. En sådan inriktning medför i regel fortlöpande förändringar av byggnadsbeståndet¹⁷.

Noter

---

15. Såväl bostadshus som ekonomibygnader.

16. Se även rapporten *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning*. 1996:11.

17. a.a. 1996:14.

Funktionsförändringar

Jämförelse mellan andelen byggnader i de olika funktionskategorierna¹⁸ vid uppförandetillfället och år 2003

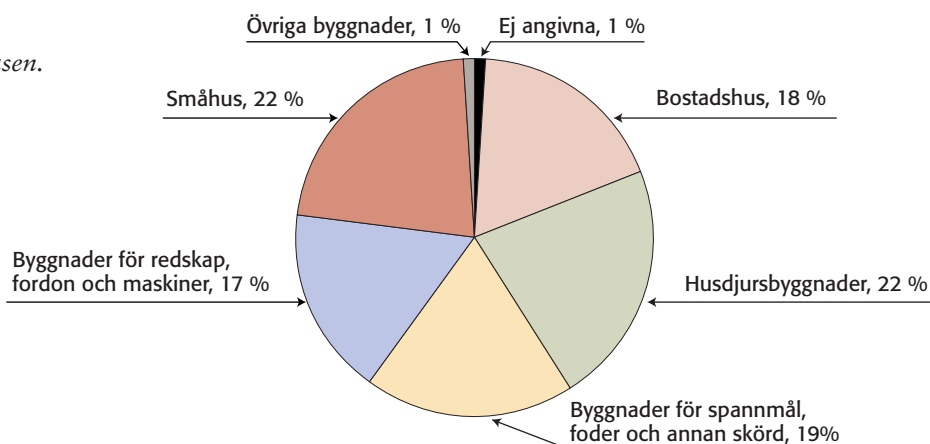
Vid en jämförelse mellan den ursprungliga användningen av samtliga byggnader i databasen och funktionerna hos de kvarstående och inventerade byggnaderna år 2003 kan man avläsa några tydliga trender.

Byggnader som ursprungligen har uppförts som *bostadshus* utgör 18 procent av det totala antalet byggnader i databasen. Vid inventeringen 2003 hade i stort sett samma andel byggnader funktionen *bostadshus*¹⁹. Byggnader som uppförs för bostadsändamål förefaller alltså, knappast förvånande, sällan få förändrad funktion.

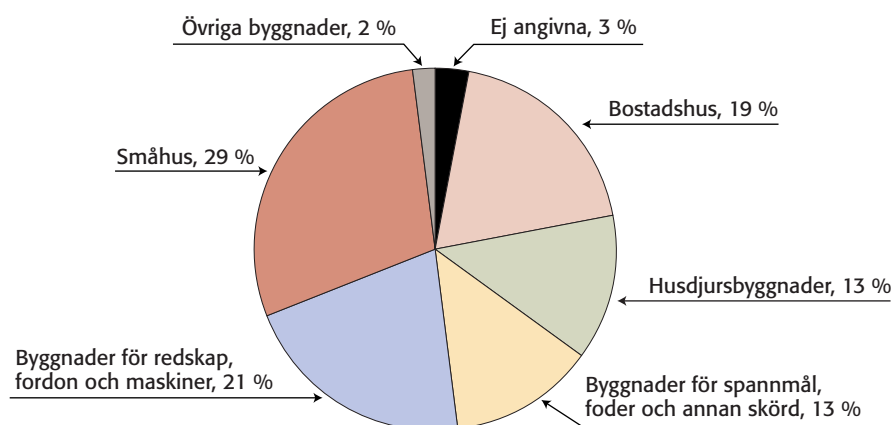
Den ursprungsfunktion som däremot andelsmässigt förändrats mest påtagligt är *husdjursbyggnaderna*. 22 procent (1 815 byggnader) av det totala byggnadsbeståndet i databasen har ursprungligen uppförts som *husdjursbyggnader*. 2003 var det bara 13 procent (1 034 byggnader) av byggnaderna som hade en sådan funktion²⁰.

Statistiken visar att även byggnader som används för förvaring av *spannmål, foder och annan skörd* är andelsmässigt färre vid en jämförelse mellan byggnadsbeståndets ursprungliga funktioner och de funktioner²¹ det hade 2003. 19 procent av byggnaderna har uppförts för dessa ändamål, medan andelen 2003 var 13 procent. Däremot framgår det av materialet att de två övriga huvudkategorierna omfattade större andelar av lantbruksbebyggelsen 2003 jämfört med förhållandena ifråga om ursprungsfunktioner.

Figur 7. Ursprungsfunktioner för samtliga 6 847 byggnader i databasen.

Figur 8. Funktioner för samtliga 6 623 kvarstående byggnader 2003.

Andelen byggnader som från början uppförts för att hysa *redskap, fordon och maskiner* motsvarar 17 procent av det totala byggnadsbeståndet. 2003 hade drygt var femte byggnad denna funktion²².

Även andelen *småhus* var större 2003 jämfört med byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner. De funktioner som ryms inom denna kategori motsvarar en andel av 22 procent av byggnadsbeståndets ursprungliga funktioner. 2003 hade 29 procent av byggnaderna någon form av småhusfunktion²³.

Det är alltså andelen *husdjursbyggnader* som i störst omfattning varierar vid en jämförelse mellan byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner och den användning det hade år 2003. Bakom dessa siffror döljer sig en utveckling där ett flertal husdjursbyggnader fått en ny funktion och övergått till att användas som förråd/förvaringsutrymmen. Denna funktionsförändring har också inneburit att byggnaderna, i den kategoriindelning som använts vid uppföljningsinventeringen 2003, kommit att tillhöra en ny huvudkategori, d.v.s. småhusen.

Byggnader som uppförts för förvaring av *spannmål, foder och annan skörd* har också i relativt stor utsträckning omvandlats till förråd.

Den process som beskrivits ovan är en realitet i samtliga uppföljningsinventerade församlingar.

I RAÄ:s LiM-rapport från 1996, där en analys gjordes av det årets byggnadsundersökning, beskrivs den risk för en negativ utveckling som drabbar en ekonomibygnad som i ett första skede övergår att användas som förvaringsutrymme. Sannolikheten att den så småningom helt överges och får förfalla är stor²⁴.

Den ökande andelen byggnader för *redskap, fordon och maskiner* beskriver, till skillnad från ökningen av småhusfunktionerna, sannolikt ett över tid allt större behov av sådana byggnader i jordbruksproduktionen som följt av teknikutvecklingen med allt fler och större maskiner etc. Det är alltså inte så att t.ex. ladugårdar, fårhus eller ängslador i någon större utsträckning byggts om för sådana ändamål. Istället har det alltsedan mitten av 1900-talet uppförts nya byggnader för förvaring och underhåll av redskap, fordon och maskiner.

Förändringar i de olika församlingarna

De funktionsförändringar som skett i de enskilda församlingarna avviker marginellt från den utveckling som beskrivits ovan. Det finns dock vissa regionala variationer i graden av förändring.

I fyra av de tio församlingarna är andelen *husdjursbyggnader* i dagsläget betydligt mindre jämfört med bebyggelsens ursprungsfunktioner i respektive område. Det är dels i *Lysvik*, dels i samtliga församlingar inom den växtodlings-

dominerade grupp 1, d.v.s. *Bjälbo, Källstorp/Ö Klagstorp* och *Rytterne*. Som exempel kan nämnas att av de cirka 300 byggnader som inventerats inom *Bjälbo* församling har drygt 80 ursprungligen uppförts som husdjursbyggnader. År 2003 var det knappt 20 byggnader i *Bjälbo* som hade denna funktion. I *Skee* och *Virestad*, två församlingar med många husdjursföretag, är tendensen likartad om än inte lika markant.

I övriga församlingar, nämligen *Forsa, Odensvi, Stenåsa* och *Örkelljunga* var det också en mindre andel husdjursbyggnader 2003 i jämförelse med byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner. Skillnaderna är dock mindre påfallande i dessa församlingar som har en hög andel husdjursföretag.

I två församlingar, *Lysvik* och *Rytterne*, är även avvikelsen mellan andelen byggnader för förvaring av *spannmål, foder och annan skörd* 2003 jämfört med andelen byggnader med denna ursprungsfunktion mycket kraftig. I *Lysvik* har ungefär var fjärde byggnad haft denna ursprungsfunktion, medan bara var tionde byggnad fungerade som förvaringsutrymme för spannmål, foder och annan skörd år 2003.

Även i församlingarna *Skee, Stenåsa* och *Virestad* är den mindre andelen byggnader för spannmål, foder och annan skörd påtaglig vid en jämförelse. En blygsammare differens av andelen byggnader för spannmål, foder och annan skörd kan konstateras i ytterligare tre församlingar, d.v.s. i *Forsa, Källstorp/Ö Klagstorp* samt *Örkelljunga*. I *Odensvi* är det i stort sett ingen skillnad i fråga om andelen av denna funktionstyp 2003 jämfört med andelen byggnader som ursprungligen uppförts för att förvara spannmål, foder och annan skörd.

När det gäller den större andelen byggnader för förvaring av *redskap, fordon och maskiner* 2003 jämfört med byggnadsmassans ursprungsfunktioner i respektive församling är den tydlig i så gott som samtliga områden. Mest påtagligt är den i *Bjälbo, Källstorp/Ö Klagstorp* och i *Virestad*.

Jämfört med ursprungsfunktionerna är andel byggnader med denna funktion även större i de fyra av församlingarna *Rytterne, Skee, Stenåsa* och *Örkelljunga*. I de övriga tre församlingarna, *Forsa, Lysvik* och *Odensvi*, är skillnaden marginell.

En större andel *småhus* är också ett faktum när man jämför 2003 års inventeringsdata med de data som finns om byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner i nio av tio församlingar. De församlingar där den största andelen byggnader bytt funktion till småhus sedan de uppförts är *Bjälbo, Källstorp/Ö Klagstorp* och *Rytterne*, d.v.s. samtliga församlingar som uppföljningsinventerats inom grupp 1.

En likartad skillnad, men dock mindre markant, kan även konstateras i *Lysvik, Skee, Stenåsa, Virestad* och *Örkelljunga*. Även i *Forsa* och *Odensvi* är andel småhus bland byggnaderna i dag större jämfört med deras ursprungliga funktioner.

Rivningar

I jämförelsen ovan har även de byggnader som konstaterats vara rivna vid 2003 års inventering ingått i underlaget för andelsberäkningarna av byggnadsbeståndets ursprungsfunktioner. Samtidigt har de 177 byggnader som rivits sedan 1992 års inventering inte räknats med i underlaget för beräkningarna av andelarna för olika funktioner hos byggnaderna år 2003.

En rimlig bedömning är att 177 byggnader är en så pass liten delmängd att den trendbeskrivning som gjorts ovan inte präglats av att det skett en viss rivning av jordbruksbebyggelse i de olika församlingarna. Man kan samtidigt notera att drygt 40 procent av de byggnader som rivits använts som småhus vid rivningstillfället. Som konstaterats är detta en funktion som innehas av en allt större andel av byggnadsbeståndet som helhet.

Funktionsförändringar 1993–2003

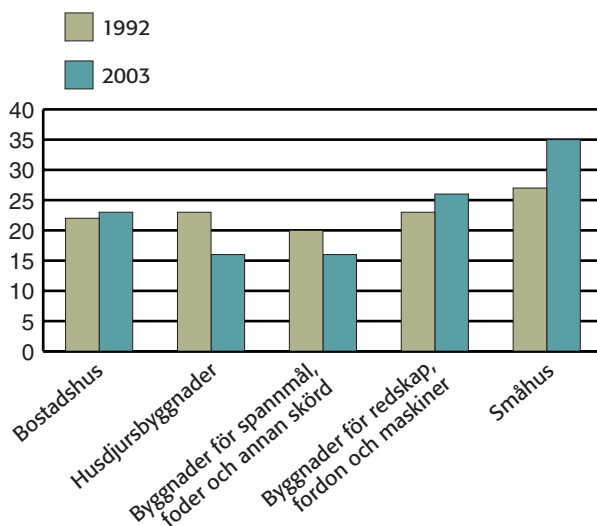
Under den senaste tioårsperioden har förändringarna i byggnadsbeståndets funktioner följt de utvecklingslinjer som redovisats i föregående avsnitt.

Andelen byggnader som används för *husdjur* har minskat med 7 procentenheter. År 1992 registrerades 1 149 husdjursbyggnader i församlingarna. 2003 uppgavs bara 831 byggnader ha sådana funktioner.

Andelen byggnader för *spannmål, foder och annan skörd* har också blivit mindre. Minskningen är 4 procentenheter.

Under slutet av 1900-talet och början av 2000-talet användes däremot en större andel av lantbruksbebyggelsen som *småhus* och för förvaring av *redskap, fordon och maskiner*.

Småhusen var 402 fler år 2003 jämfört med år 1992. Skillnaden motsvarar 8 procentenheter. Samtidigt har andelen byggnader för *redskap, fordon och maskiner* ökat med 3 procentenheter. Det ökade antalet småhus avspeglar framför allt den utveckling som skett där *husdjursbyggnader* och byggnader för *förvaring av spannmål, foder och annan skörd* övergått till att användas som förråd. Den kategoriindelning som använts vid uppföljningsinventeringen 2003

Figur 9. Jämförelse mellan andelen byggnader med olika funktioner 1992 och 2003.

har medfört att dessa byggnader räknas in i en ny huvudkategori i samband med en sådan funktionsförändring.

I 1996 års sammanställning av de byggnadsundersökningar som utförts detta år konstaterades att yngre byggnader i betydligt större utsträckning än äldre användes i sitt ursprungliga syfte²⁵. 2003 års uppföljningsinventering visar att denna slutsats fortfarande är giltig.

Förändringar i de olika församlingarna 1993–2003

Den minskande andelen husdjursbyggnader har varit särskilt tydlig i de två västsvenska församlingarna *Lysvik* och *Skee*. Andelen har mer än halverats i Lysvik och minskat med en tredjedel i Skee. I Lysvik har också en halvering av andelen byggnader för *spannmål, foder och annan skörd* skett under de senaste tio åren. Det som har hänt är att såväl dessa byggnader som husdjursbyggnaderna har övergått till att användas som *småhus*, d.v.s. i praktiken som förråd. Förutom i Lysvik och Skee har ökningen av andelen *småhus* varit påtaglig i *Virestad* och i de tre skånska församlingarna *Örkelljunga* och *Källstorp/Ö Klagstorp*.

Noter

18. Det är de s.k. övergripande funktionerna som är föremål för jämförelser här, d.v.s. kategorierna bostadshus, husdjursbyggnader, byggnader för spannmål, foder och annan skörd, byggnader för redskap, fordon och maskiner samt småhus.

19. Med funktion bostad avses här att byggnaden har denna funktion som den enda eller en bland flera.

20. Med funktion byggnad för spannmål, foder och annan skörd avses här att byggnaden har denna funktion som den enda eller en bland flera.

21. Med funktion byggnad för redskap, fordon och maskiner avses här att byggnaden har denna funktion som den enda eller en bland flera.

22. Med funktion småhus avses här att byggnaden har denna funktion som den enda eller en bland flera.

23. Med funktion småhus avses här att byggnaden har denna funktion som den enda eller en bland flera.

24. *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning*. 1996:16.

25. a.a. 1996:11.

Nybyggnader

Efter den första inventeringen 1992 har fram till år 2003 totalt 234 nya byggnader, varav 10 bostadshus, uppförts i de tio församlingar som uppföljningsinventerats. Detta motsvarar 3 procent av samtliga registrerade byggnader i dessa områden.

Funktioner

Det är främst byggnader för *redskap, fordon och maskiner* som har byggts nya. Det är fråga om 94 byggnader, varav nästan hälften är *maskinhallar*²⁶. Näst vanligast är att nya *garage* har byggts.

Vid uppföljningsinventeringen 1996, då samtliga 20 LiM:s referensområden ingick, konstaterades att nästan varannan nyuppförd byggnad mellan 1992 och 1996 var en *husdjursbyggnad*²⁷. Detta indikerar att det ökande antalet nya byggnader för redskap, fordon och maskiner är ett fenomen som hör den senare delen av 1990-talet till.

Det har byggts nästan lika många nya *småhus* som *husdjursbyggnader*, 59 respektive 53 stycken. Tillsammans utgör de närmare hälften av nybyggnationerna.

Bland småhusen är det främst *vedbodas*, d.v.s. typiska bostadskomplement, som tillkommit.

I fråga om husdjursbyggnaderna dominerar *lösdriftshallar* bland nybyggnationerna, men också andra typer av

ladugårdar har tillkommit²⁸. Därtill kan nämnas ett tiotal nya *svinhus*.

Var tionde nybyggd ekonomibygnad är uppförd för att rymma *spannmål, foder och annan skörd*.

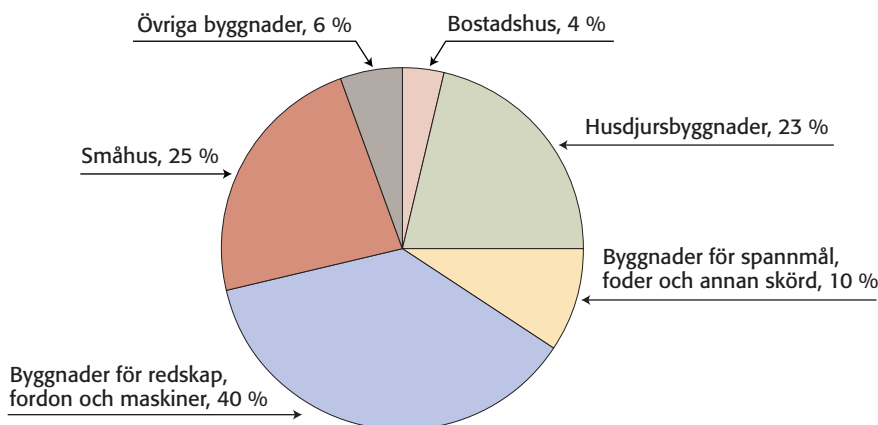
Nybyggnad av ekonomibygnader i de olika församlingarna

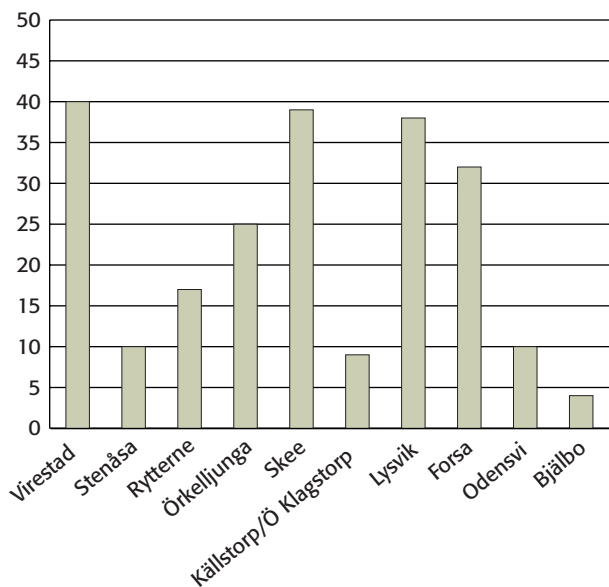
Flest nya ekonomibygnader har uppförts i *Virestad*. Här har 40 nya byggnader uppförts, vilket motsvarar drygt 6 procent av det totala antalet kvarstående ekonomibygnader som har inventerats i denna församling 2003. Drygt hälften av de nya byggnaderna i denna församling är uppförda för att rymma *redskap, fordon och maskiner*.

I *Skee* har 39 nybyggnationer genomförts, motsvarande knappt 5 procent av det inventerade ekonomibygnadsbeståndet. Liksom i *Virestad* är det huvudsakligen byggnader för *redskap, fordon och maskiner* som byggts nya.

Även i *Lysvik* har knappt 38 nya ekonomibygnader tillkommit under den aktuella tioårsperioden. Det motsvarar knappt 4 procent av samtliga ekonomibygnader som registrerat i området. I *Lysvik* är det framför allt *småhus* som tillkommit. Flera av dessa är *vedbodas*, en typ av byggnader som snarare bör räknas som ett bostadskomplement än en ekonomibygnad.

Figur 10. Funktioner hos 234 nyuppförda byggnader 1993–2003.

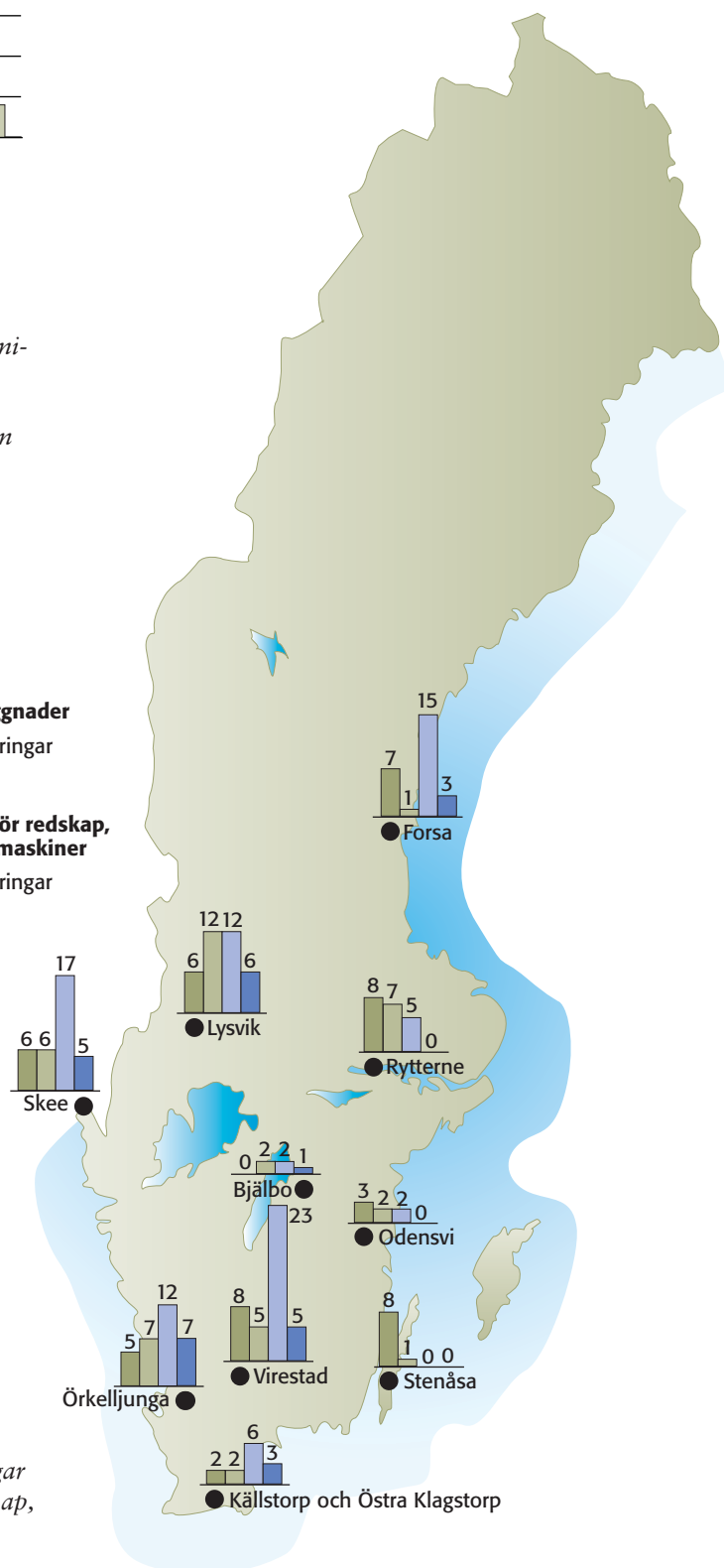
Figur 11. Fördelning i församlingarna av 224 ekonomi- byggnader som uppförts 1993–2003 (ordnade i för- hållande till nybyggnationernas andel av de år 2003 kvarstående ekonomibyggnader som ingår i databasen för respektive församling).

Husdjursbyggnader

- Nyinvesteringar
- Rivna

Byggnader för redskap, fordon och maskiner

- Nyinvesteringar
- Rivna

Figur 12. Jämförelse mellan nybyggnader och rivningar av husdjursbyggnader respektive byggnader för redskap, fordon och maskiner i de olika församlingarna.

I fyra av församlingarna har nybyggnadsverksamheten räknat i antal ekonomibyggnader varit låg. I *Bjälbo* har endast fyra nya ekonomibyggnader tillkommit. I *Källstorp/Ö Klagstorp* har det nyuppförts nio byggnader av detta slag och i *Stenåsa* samt *Odensvi* har tio nybyggnader gjorts i vardera församlingen.

Beaktar man antalet nybyggnationer i förhållande till hur stor andel de utgör av församlingens totala bestånd av ekonomibyggnader 203 ser man (figur 11) att bland de fem församlingar där nybyggnadsverksamheten varit mest omfattande finns fyra som domineras av husdjursföretag, d.v.s. *Virestad*, *Stenåsa*, *Örkelljunga* och *Skee*.

I några andra församlingar har fler nybyggnader gjorts jämfört med hur många ekonomibyggnader som blivit rivna. Dessa församlingar är *Forsa*, *Rytterne* och *Virestad*. Dessa församlingar tillhör olika grupper enligt den indelning som gjorts för LiM:s referensområden och det är därför svårt att se något gemensamt mönster.

I de övriga fyra församlingarna är såväl nybyggnationerna som rivningarna få till antalet. Tre av dessa församlingar, *Bjälbo* och *Klagstorp/Ö Källstorp* tillhör gruppen av församlingar som domineras av stora växtodlingsföretag, medan *Odensvi* och *Stenåsa* tillhör de församlingar som har en stor andel husdjursföretag.

Nybyggnader i förhållande till rivningar²⁹

I ett par församlingar har såväl nybyggnationerna som rivningarna varit förhållandevis många inom funktionskategorierna *husdjursbyggnader* och byggnader för *redskap, fordon och maskiner*. *Örkelljunga*, *Lysvik* samt *Skee* är exempel på sådana församlingar.

Noter

26. Jämför *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning*. 1996:15.

27. a.a. 1996:14.

28. Jämför a.a. 1996:15.

29. Jämförelser gäller här enbart nybyggnader och rivningar inom funktionskategorierna husdjursbyggnader samt byggnader för redskap, fordon och maskiner.

Om- och tillbyggnader

Funktioner

Under perioden mellan den första uppföljningsinventeringen 1996 och den andra 2003 har totalt 117 byggnader blivit om- eller tillbyggda. Detta motsvarar 1,8 procent av hela byggnadsbeståndet i databasen.

Fyra av tio byggnader som blivit om- eller tillbyggda har helt eller delvis använts som en *husdjursbyggnad*. Bland dessa byggnader dominerar *ladugårdar* och *stall* kraftigt. Flest om- och tillbyggda husdjursbyggnader finns i *Skee* och *Odensvi* församlingar. Tio husdjursbyggnader i *Skee* och nio i *Odensvi* har blivit förändrade genom om- och tillbyggnader.

Mot bakgrund av att uppgifterna angående om- och tillbyggnader endast berör 117 byggnader från en begränsad tidsperiod är det vanskligt att dra några slutsatser utifrån statistiken. Man kan ändå konstatera att det förefaller vara så att husdjursbyggnader byggs om och till oftare än andra typer av ekonomibyggnader i förhållande till hur stor andel sådana byggnader som totalt registrerats i databasen.

Näst vanligast bland de skilda kategorierna av ekonomibyggnader är att byggnader för *redskap, fordon och*

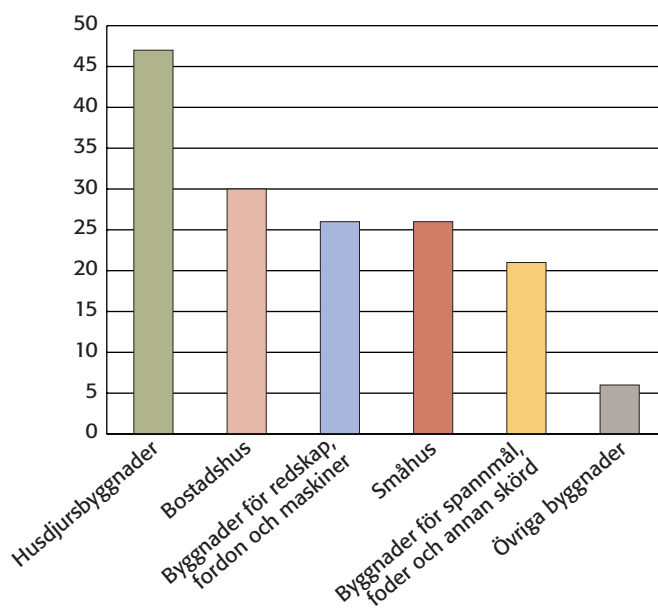
maskiner liksom *småhus* har blivit om- eller tillbyggda. 26 byggnader har genomgått sådana förändringar i vardera funktionskategorin. Hälften av de om- eller tillbyggda byggnaderna för redskap, fordon och maskiner finns i *Lysvik*. Bland om- och tillbyggda byggnader med småhusfunktioner kan noteras att flertalet 2003 användes som *förråd* och kan därmed antas vara byggnader som ursprungligen uppförts för andra ändamål än förvaring.

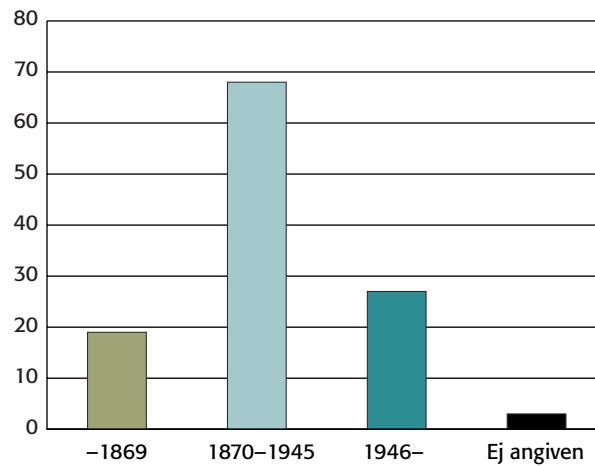
Den fjärde huvudkategorin av ekonomibyggnader, d.v.s. byggnader för *spannmål, foder och annan skörd*, har däremot varit föremål för andelsmässigt färre om- och tillbyggnader. 21 sådana byggnader har förändrats, varav åtta finns i *Skee* och sex i *Virestad*. *Logar* och *foderlador* dominerar bland ombyggda hus av detta slag.

Ålder

19 av de om- och tillbyggda byggnaderna, motsvarande 16 procent, är uppförda *före 1870*. De fördelar sig ganska jämnt mellan församlingarna.

Figur 13. Antal om- och tillbyggda byggnader i olika funktionskategorier 1997–2003.

Figur 14. Antal om- och tillbyggda byggnader i olika ålderskategorier.

Mer än hälften, 58 procent, av de förändrade byggnaderna är uppförda under perioden mellan 1870 och 1945. En tredjedel av dessa, 22 stycken, finns i *Lysvik*. Som jämförelse kan nämnas att för hela det registrerade byggnadsbeståndet i databasen gäller att 49 procent är uppförda under denna tidsperiod.

I gruppen av om- och tillbyggda byggnader uppförda efter 1945 finns 27 byggnader, motsvarande 23 procent. Även här är fördelningen relativt jämn mellan församlingarna.

Rivna byggnader

Andel

Andelen byggnader i databasen som uppgivits vara rivna³⁰ vid uppföljningsinventeringarna 1996 och 2003 är sammanlagt 177 stycken. De utgör därmed 2,6 procent av det totala antalet byggnader i databasen. Det kan dock vara mer meningsfullt att beräkna andelen rivna byggnader mot bakgrund av hur många enskilda byggnader som stått kvar vid samtliga inventeringstillfällen, d.v.s. 1992 såväl som 1996 och 2003. Vid en sådan jämförelse är andelen rivna byggnader 3,5 procent.

Det förefaller troligt att rivningen av lantbruksbebyggelse har ökat i omfattning under de senaste åren. I samband med 1996 års sammanställning av de byggnadsundersökningar som skedde detta år konstaterades att mindre än en procent av hela byggnadsbeståndet i samtliga 20 referensområden blivit rivet efter 1992³¹.

Funktioner

De byggnader som rivits har i flertalet fall helt eller delvis använts som *småhus* vid rivningstillfället. Drygt fyra av tio rivna byggnader hade en småhusfunktion av något slag.

Det näst vanliga är att byggnader för *spannmål, foder och annan skörd* har rivits under perioden 1993–2003. De

utgör drygt var fjärde försvunnen byggnad. Det är nästan lika vanligt att *husdjursbyggnader* har blivit rivna.

Mindre vanligt är att byggnader för *redskap, fordon och maskiner* rivits. Endast 17 procent av de byggnader som försvunnit har vid rivningstillfället använts för dessa ändamål.

Det är *bostadshusen* som klarar sig bäst från att bli rivna. Bara fem av hundra rivna byggnader användes för bostadsändamål.

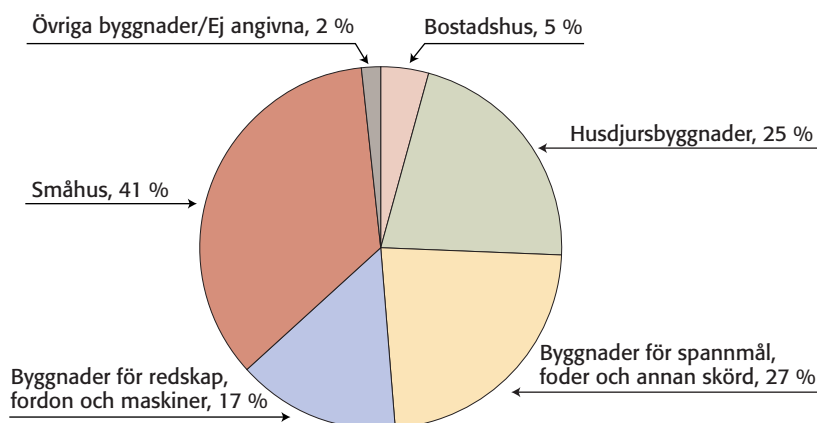
Specifika funktioner

Bland husdjursbyggnaderna är det vanligast att småfåhus som *svinhus* och *fårhus* har rivits. Nästan lika ofta har det skett rivningar av *ladugårdar, stall* och *hönshus*. Sannolikt har många rivna husdjursbyggnader haft flera av dessa funktioner samtidigt. Det är inte ovanligt att en husdjursbyggnad inrymmer både en ladugård och t.ex. ett fårhus eller ett stall.

När det gäller byggnader för spannmål, foder och annan skörd är det huvudsakligen *ängslador* och *foderlador* som blivit rivna. Det har också förekommit att *logar* och *sädesmagasin* rivits.

I fråga om byggnader för redskap, fordon och maskiner är det ingen specifik funktion som är i majoritet bland

Figur 15. Funktionen hos 177 rivna byggnader 1993–2003.

de rivna byggnaderna. Såväl *garage* som *maskinballar* och *verkstäder* har rivits i lika stor utsträckning. Som nämnts ovan är det dock förhållandevis få byggnader inom denna kategori som har försvunnit.

Bland småhusen har rivningarna framför allt drabbat olika typer av *bodar* och i synnerhet *sädesbodan* (t.ex. härbren och stolpbodar). Andra specifika funktioner som också kan nämnas är *dass*, *smedjor*, *bagar- och tvättstugor*.

Det kan alltså konstateras att det är utpräglat små och traditionella byggnader bland småhusen som blivit rivna mellan åren 1993 och 2003. Däremot har ingen byggnad med småhusfunktion vid rivningstillfället använts som förråd/förvaringsutrymmen.

Rivna byggnader i de olika församlingarna

Husdjursbyggnader har framför allt rivits i *Lysvik* men även till viss del i *Rytterne*, *Skee* och *Virestad*. Det är bara i *Rytterne* som rivningarna uteslutande drabbat specifika funktioner bland husdjursbyggnaderna, nämligen *fårhus* och *svinhus*. I övriga församlingar finns det en större funktionell variation bland de husdjursbyggnader som blivit rivna.

De rivna byggnaderna för *spannmål, foder och annan skörd* har i huvudsak varit belägna i *Forsa* församling men också i *Lysvik* och *Skee*. Samtliga rivna *ängslador*, med undantag av en, fanns i *Forsa*.

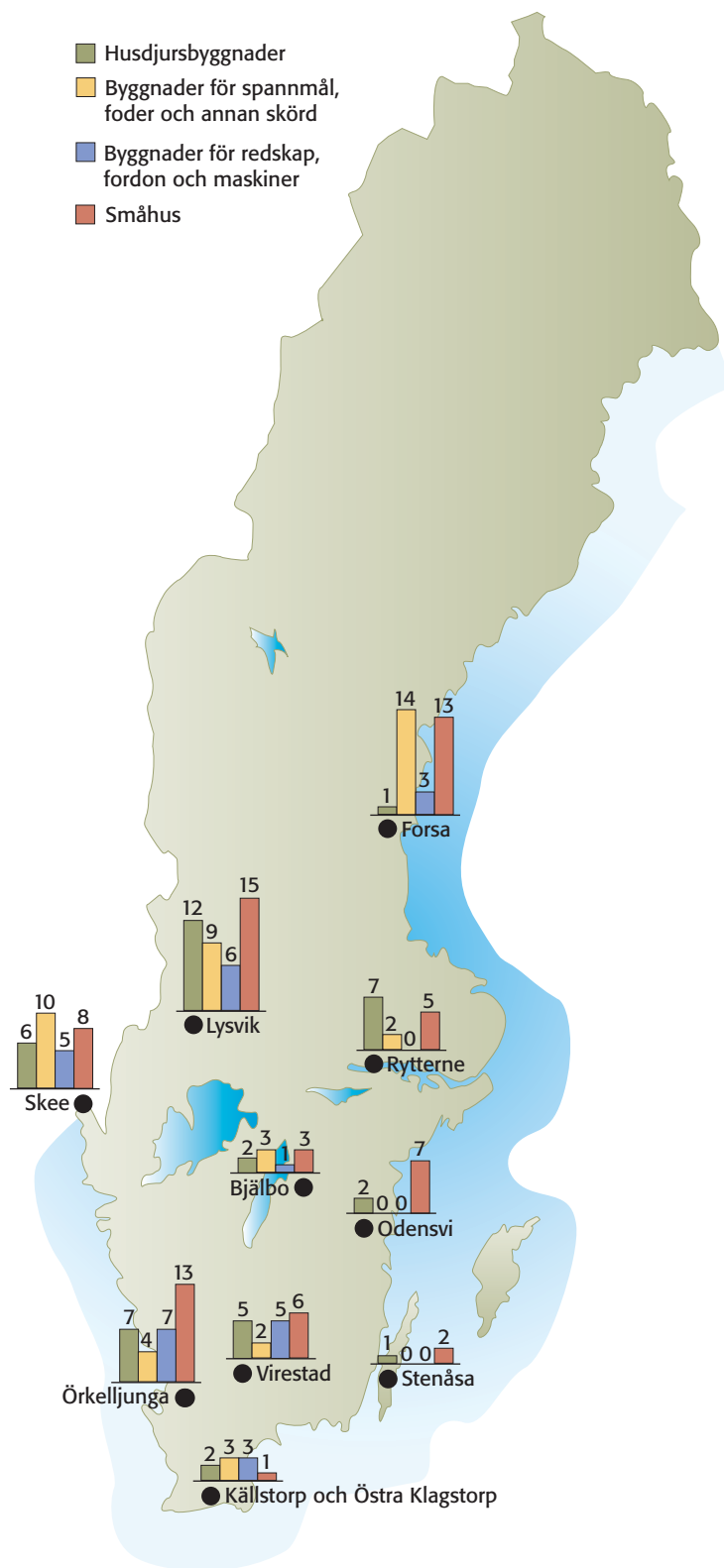
Rivningarna av byggnader för *redskap, fordon och maskiner* är ganska jämt fördelade mellan församlingarna. Flest rivningar har dock skett i *Örkelljunga* och *Lysvik*. I *Örkelljunga* är det framför allt några *traktorgarage* och ett antal *maskinhallar* som blivit rivna.

De *småhus* som rivits har varit belägna framför allt i *Forsa*, *Lysvik* och *Örkelljunga*. Det går inte att skilja ut några specifika kategorier av småhus som rivits mer frekvent än andra i någon av församlingarna. Dock kan nämnas att i *Örkelljunga* fanns flertalet av de rivna *sädesbodarna*.

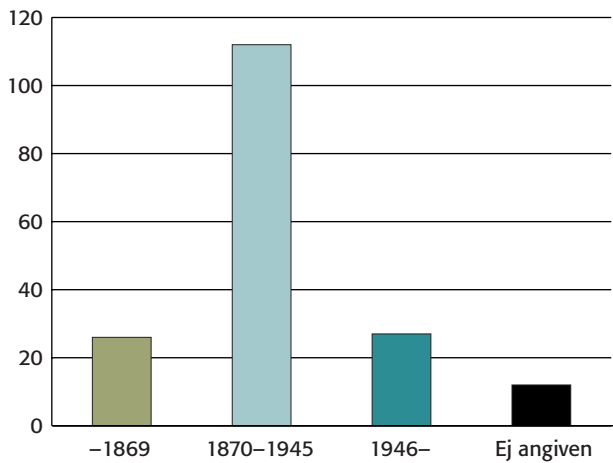
Avslutningsvis kan konstateras att de flesta rivningarna, räknat i antal byggnader, har skett i *Forsa*, *Lysvik*, *Skee* och *Örkelljunga*. Gemensamt för dessa församlingar är att de har en stor andel husdjursföretag.

Ålder

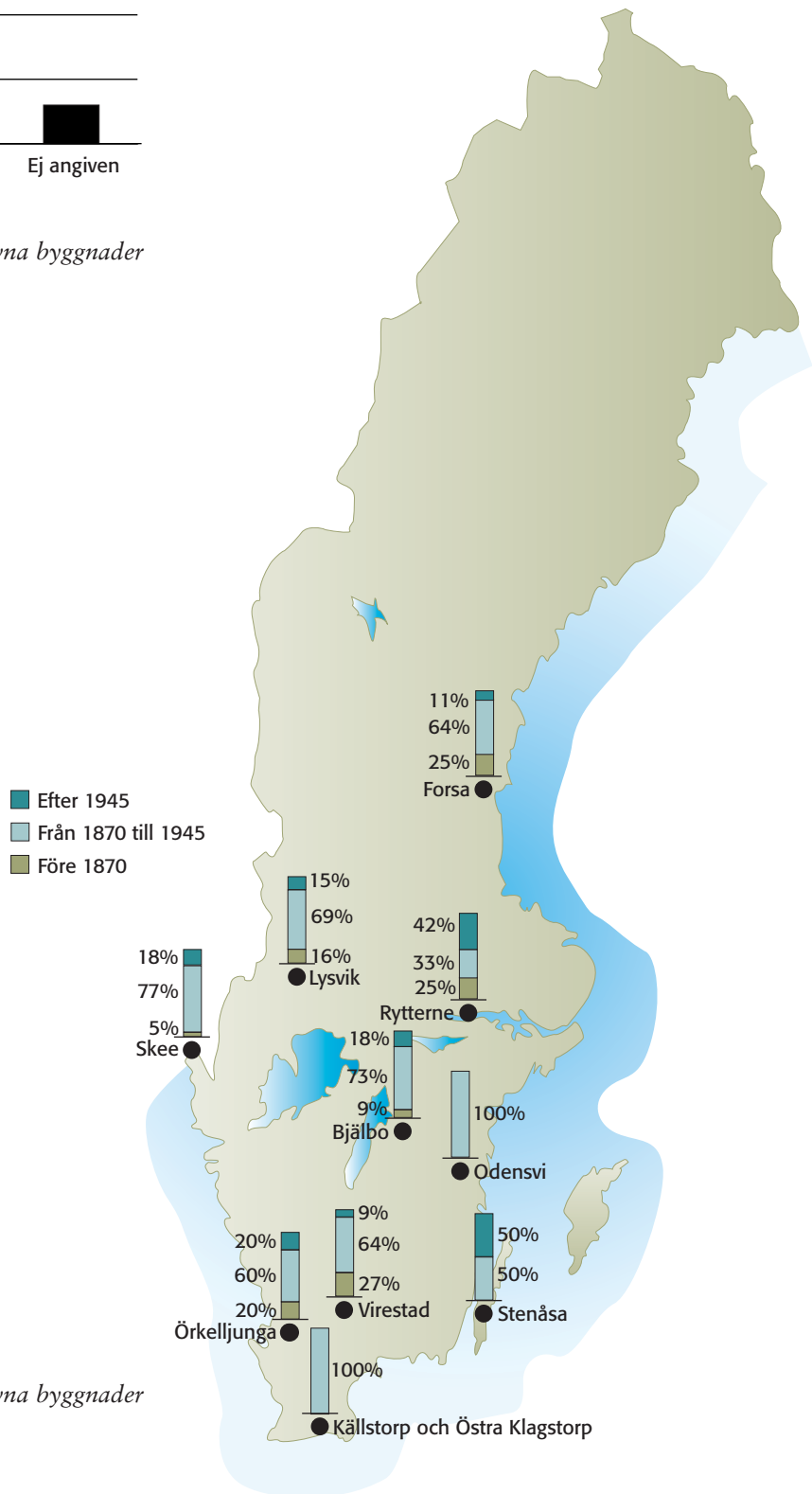
112 av de 177 rivna byggnaderna var uppförda under perioden 1870 till 1945, d.v.s. före den omfattande mekanisering av jordbruket som skedde efter andra världskriget. Detta motsvarar 63 procent av de rivna byggnaderna.

Figur 16. Funktionskategorier för 177 rivna byggnader i de olika församlingarna 1993–2003.

Figur 17. Uppförandeår/period för 177 rivna byggnader 1993-2003.

Figur 18. Uppförandeår/period för 177 rivna byggnader i de olika församlingarna 1993-2003.

derna, vilket kan jämföras med att knappt varannan byggnad i hela databasen är uppförd under denna tidsperiod.

26 rivna byggnader hade ett tidigare uppförandeår/period. De har daterats till *före år 1869*. En lika stor mängd byggnader som rivits har varit uppförda *efter 1945*.

För de övriga 12 byggnaderna som var borta 2003 har inte uppförandeåret kunnat fastställas.

19 av de 26 riktigt gamla byggnaderna (före 1869) har rivits inom församlingarna *Forsa, Lysvik* och *Örkelljunga*. Som ovan konstaterats är det många *ängslador, foderlador* och *sädesbodas* som försvunnit i dessa församlingar.

Det är även i dessa tre församlingar som flest antal byggnader från perioden *1870 till 1945* rivits. En fjärde församling där man också rivit många byggnader från denna tidsperiod är *Skee*. 75 av de 112 rivna byggnaderna fanns tidigare i dessa fyra församlingar.

Forsa, Lysvik och *Örkelljunga* tillhör alla olika grupper i den församlingsindelning som tillämpas för LiM:s referensområden. Det är också så att *Lysvik* och *Örkel-*

ljunga har jämförelsevis få byggnader som uppförts före 1869. För samtliga byggnader i databasen gäller att 19 procent är uppförda under denna tidsperiod. För *Lysvik* och *Örkelljunga* är det fråga om 13 respektive 15 procent. *Forsa* är däremot en av de två församlingar som har den största andelen riktigt gamla byggnader. *Lysvik, Örkelljunga* och *Skee* har även jämfört med övriga församlingar få byggnader som uppförts mellan 1870 och 1945. Däremot finns en stor andel sentida byggnader i samtliga tre församlingar.

Slutsatsen är att det i dessa tre församlingar, med många husdjursföretag, försiggår en förnyelse av byggnadsbeståndet som är mer påtaglig än i de övriga församlingarna. I denna utveckling ingår en jämförelsevis omfattande rivning av de äldre byggnaderna.

När det gäller de yngre byggnaderna uppförda efter 1945 har rivningar förekommit i stort sett i samtliga församlingar. Det rör sig enbart om ett fåtal byggnader per församling.

Noter

---

30. Med rivna byggnader avses här såväl sådana som rivits genom aktiv nedmontering som sådana som fallit ihop på grund av dåligt skick.

31. *Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning*. 1996:18.

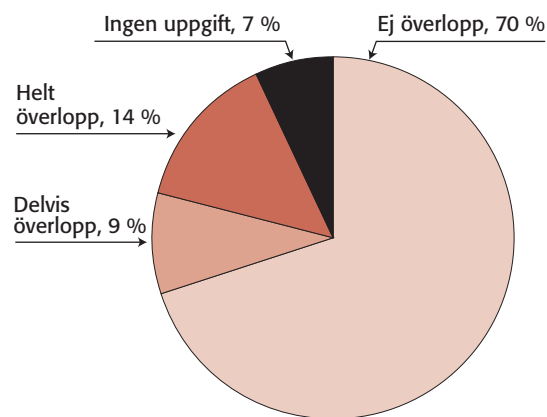
Överloppsstatus

Andel

För de 6 623 kvarstående byggnaderna som uppföljningsinventerades 2003 finns det i 93 av 100 fall uppgift om överloppsstatus, d.v.s. huruvida byggnaden saknar funktion eller är i bruk. Tre alternativ har funnits vid registrering av en sådan status, nämligen helt överlopp, delvis överlopp eller ej överlopp/i funktion.

I genomsnitt för samtliga församlingar har 14 procent av byggnaderna helt och 9 procent delvis förlorat sin användning. 70 procent av bebyggelsen är däremot i fullt bruk.

I samband med 1992 inventering påvisades att en femtedel av byggnadsbeståndet var helt eller delvis överlopp³². 2003 års siffror, från tio referensområden, pekar mot att en ökande andel av lantbruksbebyggelsen står utan användning.

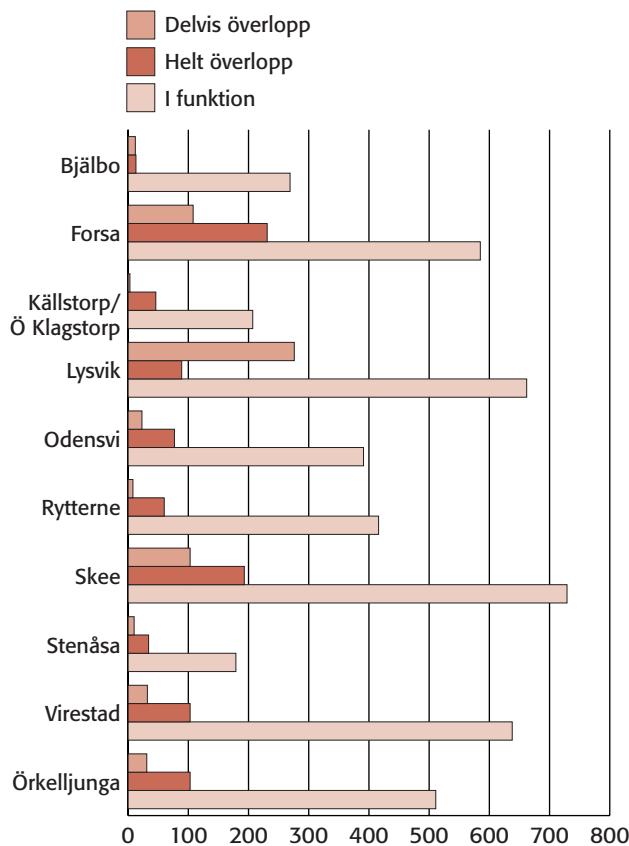

Figur 19. Överloppsstatus för byggnader i samtliga församlingar.

Överloppsbyggnadernas andel i de olika församlingarna

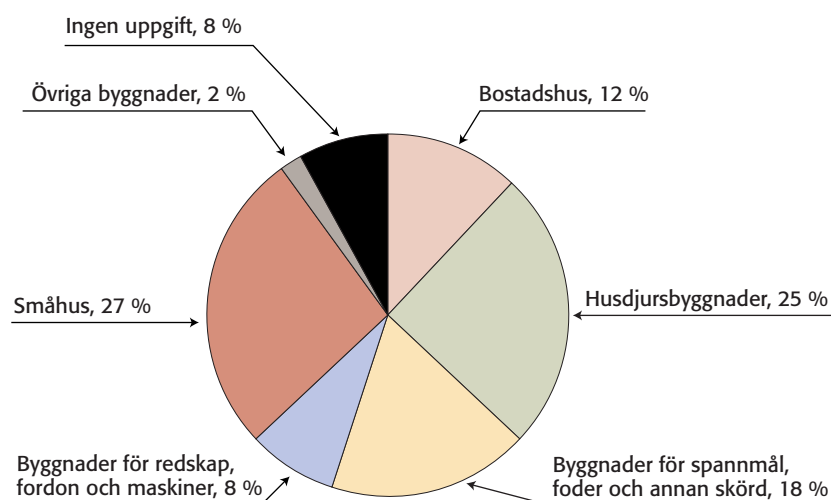
Den andel av byggnadsbeståndet som är *helt överlopp* varierar i viss mån mellan församlingarna. Störst andel byggnader som är helt överlopp finns i de två församlingarna inom grupp 3, *Forsa* och *Skee*. I *Forsa* är hela 20 procent av byggnadsbeståndet helt överlopp. En nästan lika stor andel, 18 procent, av byggnaderna är helt överlopp i *Skee*. I *Bjälbo*, som präglas av stora växtodlingsföretag, är däremot endast 4 procent av byggnadsbeståndet helt överlopp.

De byggnader som är *delvis överlopp* är andelsmässigt flest i *Lysvik*. Här var 26 procent av byggnadsbeståndet delvis överlopp 2003. I tre av församlingarna är däremot endast mellan 1 och 2 procent av byggnaderna delvis över-

Figur 20. Antal byggnader som är helt eller delvis överlopp i respektive församling (jämför antal byggnader som är i funktion).

Figur 21. Fördelning i funktionskategorier för 949 byggnader som var helt överlopp 2003.

lopp. Det är i *Källstorp/Ö Klagstorp* och i *Rytterne*, som båda tillhör grupp 1, med stora företag och dominerande växtodling.

Av redovisningen ovan framgår att det är församlingar inom grupperna 3 och 4 som har störst andel byggnader som är överlopp, medan det är församlingar inom den växtodlingsdominerade grupp 1 som har de minsta andelarna överloppsbyggnader. Följaktligen är andelen byggnader i funktion som störst i ett par av församlingarna inom grupp 1, nämligen i *Bjälbo* och *Rytterne*, där 91 respektive 83 procent av byggnaderna var i full användning 2003. Detta kan jämföras med siffrorna i *Forsa* och *Lysvik*, där endast 51 respektive 61 procent av byggnadsbeståndet var i fullt bruk.

Andelen byggnader som är överlopp står inte i relation till hur många byggnader det finns per fastighet i dessa fyra församlingar. I alla de fyra sistnämnda församlingarna överstiger antalet byggnader per fastighet medelvärdet för samtliga tio församlingar (6,5 byggnader). I *Forsa* finns 7,8 byggnader per fastighet, i *Rytterne* och *Bjälbo* 7,4 och i *Lysvik* 6,7.

Överloppsbyggnadernas ursprungsfunktioner

Det är 949 byggnader som var helt och 606 som var delvis överlopp 2003. De funktioner som dessa byggnader ursprungligen har haft faller under samtliga sex övergripande kategorier. Den största andelen byggnader som är helt överlopp har uppförts med någon av funktionerna inom kategorin *småhus* (27 procent). Småhus dominerar även kraftigt bland byggnader som är delvis överlopp.

Här har drygt fyra av tio byggnader småhusfunktioner av skilda slag.

Bland byggnader som helt saknar funktion finns också många *husdjursbyggnader*. Däremot är det bara 12 procent av de byggnader som delvis saknar funktion som ursprungligen varit uppförda för husdjursändamål.

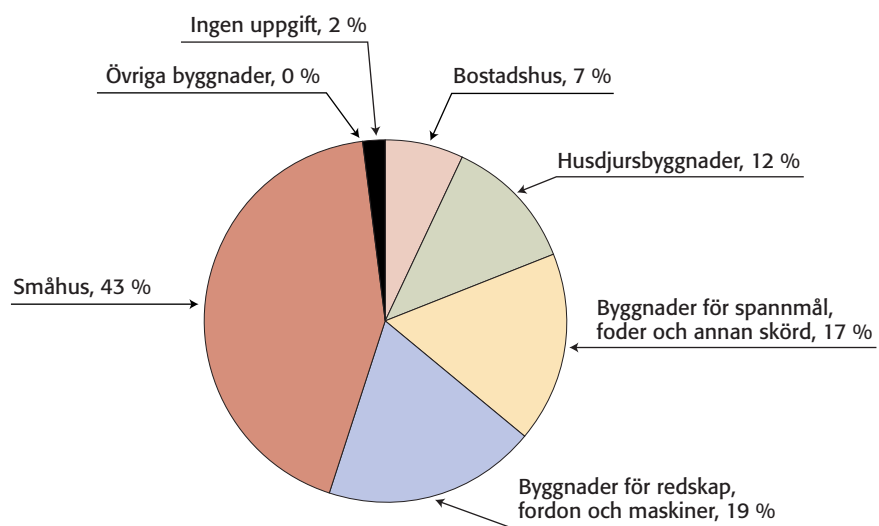
Resultaten av 1996 års byggnadsundersökning i samtliga LiM:s referensområden indikerade den situation som ovan beskrivits råda 2003. Man konstaterade redan då att byggnader med anknytning till husdjurskötsel dominerade starkt bland de byggnaderna som inte användes vid 1990-talets mitt³³. Många av de överloppsbyggnader som 2003 tillhör kategorin småhus har tidigare använts för husdjurskötsel.

Det är även vanligt att byggnader som är delvis underutnyttjade uppförts för att hysa *redskap, fordon och maskiner*. Andelen motsvarar en knapp femtedel. Bland den mängd av byggnader som däremot är helt överlopp är det en mindre andel, 8 procent, som uppförts för detta ändamål. Byggnader som varit uppförda för att rymma *spannmål, foder och annan skörd* utgör runt 18 procent av de byggnader som är såväl helt som delvis överlopp.

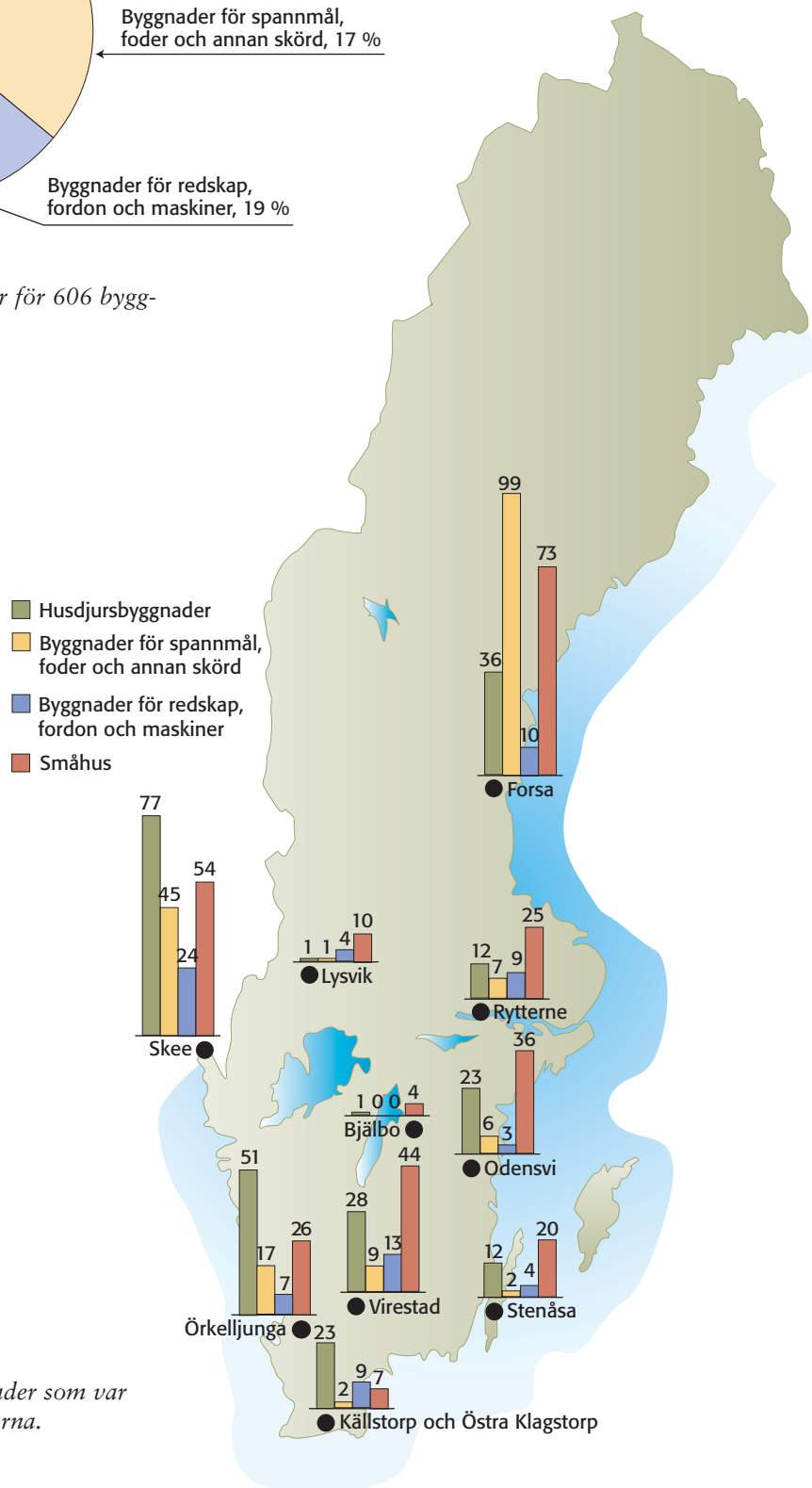
Överloppsbyggnader i de olika församlingarna

Om man tittar på de enskilda församlingarna varierar bilden kraftigt jämfört med den generella som presenterats ovan. Några siffror kan nämnas. I *Källstorp/Ö Klagstorp* och *Örkelljunga* var varannan byggnad som är helt överlopp ursprungligen en *husdjursbyggnad*.

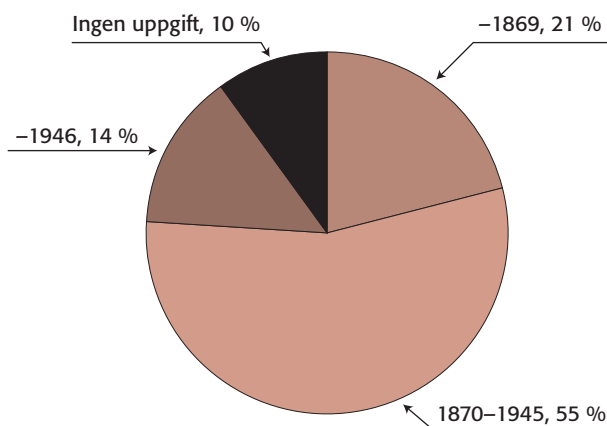
När det gäller *delvis överlopp* byggnader var andelen

Figur 22. Fördelning i funktionskategorier för 606 byggnader som var delvis överlopp 2003.

Figur 23. Funktioner hos ekonomibygnader som var helt överlopp 2003 i de olika församlingarna.

Figur 24. Uppförandeår/period för byggnader som är helt överlopp.

husdjursbyggnader störst i *Skee*. 43 procent av byggnaderna som var delvis överlopp 2003 har ursprungligen haft som enda, eller en bland flera, funktionen *husdjursbyggnad*. I samma församling är andelen byggnader för *spannmål, foder och annan skörd* också stor bland de delvis överlopp byggnaderna. Andelen motsvarar 58 procent.

Det förefaller vara så att husdjursbyggnader förlorar sin användning såväl i växtodlings- som husdjursdominerade områden. Det går alltså inte att urskilja något mönster kopplat till den gruppindelning av församlingarna som tillämpas här.

I *Stenåsa* var knappt 60 procent av de byggnader som helt saknar funktion ursprungligen ett *småhus*. Bland de byggnader som var delvis överlopp fanns år 2003 också många *småhus* i *Stenåsa* samt i *Lysvik*. I *Stenåsa* var 80 procent av de byggnader som delvis saknar funktion småhus medan andelen i *Lysvik* var 78 procent.

Ålder

Av de 949 byggnader som var helt överlopp vid 2003 års uppföljningsinventering var drygt var femte byggnad uppförd *före år 1870*. Detta kan jämföras med den andel av byggnader i databasen som helt eller delvis är i bruk och som är uppförda under denna tidsperiod, nämligen 18 procent.

Mer än hälften av alla byggnader som helt saknar funktion har uppförts mellan åren *1870 och 1945*. Motsvarande siffra för de byggnader som är i bruk (såväl helt som delvis) är 49 procent. Även här finns alltså en överrepresentation.

14 procent av byggnaderna som helt saknar funktion är uppförda *efter 1945*.

Var tionde byggnad som är helt överlopp har inte gått att datera. Det finns goda skäl att anta att många av dessa byggnader är gamla. Vid inventeringen har det generellt varit svårast att få fram uppgifter om uppförandeår/period för de byggnader som kan antas vara uppemot 100 år eller äldre.

Störst andel riktigt gamla byggnader (uppförda t.o.m. 1860-talet) som är helt överlopp finns i *Bjälbo* och *Forsa*. I *Bjälbo* är det dock bara fråga om sex byggnader (motsvarande 46 procent) medan det i *Forsa* är 82 byggnader (motsvarande 35 procent).

Byggnader helt utan funktion uppförda mellan 1870 och 1945 är andelsmässigt flest i *Lysvik* och *Odensvi*. I båda församlingarna rör det sig om drygt sju av tio byggnader.

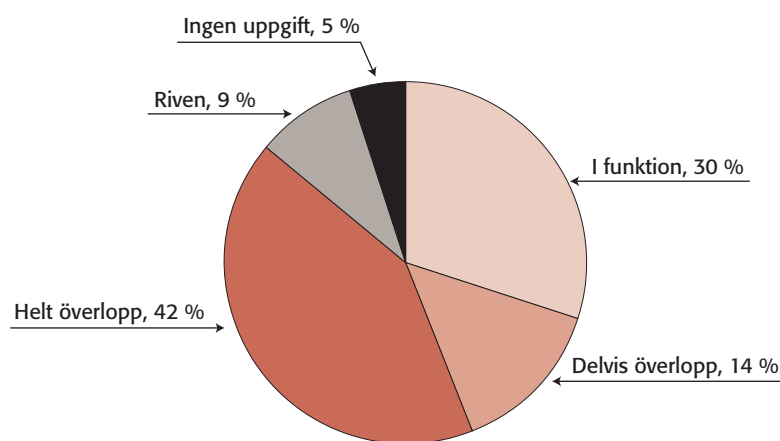
Sentida byggnader som blivit helt överlopp finns framför allt i *Virestad* och *Örkelljunga*.

1992 års överloppsbyggnader

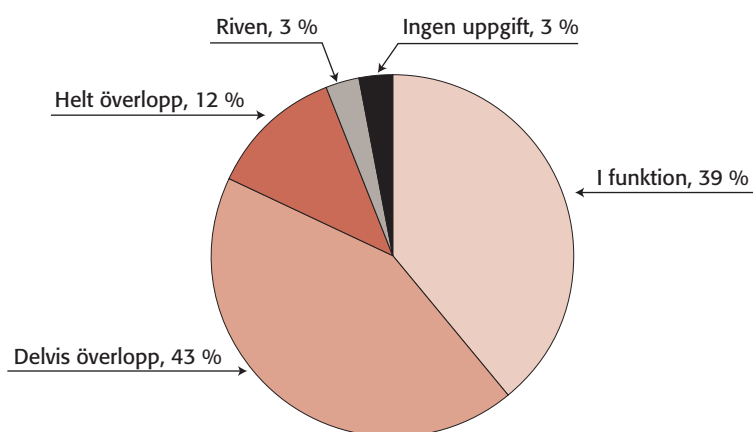
År 1992 noterades att 751 byggnader i samtliga församlingar var *helt överlopp*. Jämför man med uppgifterna om status för samma byggnader 2003 kan konstateras att förändringar har skett under den dryga tioårsperioden.

43 procent av dessa byggnader är fortfarande helt överlopp. Närmare var tionde har rivits, vilket innebär att de byggnader som är helt överlopp rivits i betydligt större omfattning än byggnadsbeståndet som helhet, för vilket siffran är 3 procent³⁴.

Mer glädjande är att de senaste uppgifterna om byggnaderna visar att 14 procent nu bara är delvis överlopp och att nästan var tredje av de byggnader som tidigare helt saknade funktion har tagits i fullt bruk igen.

Figur 25. Status 2003 för de 751 byggnader som var helt överlopp 1992.

Figur 26. Status 2003 för de 487 byggnader som var delvis överlopp 1992.

487 byggnader angavs vara *delvis överlopp* år 1992. Av dessa är 43 procent fortfarande *delvis överlopp*, 12 procent har blivit *helt överlopp* och 3 procent har rivits. Men också i fråga om denna grupp av byggnader har ett återtagande i fullt bruk skett. Närmare fyra av tio av de tidigare *delvis underutnyttjade* byggnaderna var 2003 inte alls *överlopp* längre.

Betraktar man statistiken för de enskilda församlingarna ser man att tidigare *helt överlopp* byggnader framför allt har tagits i bruk igen i *Odensvi* och *Skee*.

Minst förändringar har skett i *Örkelljunga*. Där är 78 procent av de byggnader som tidigare var *helt överlopp* fortfarande detta.

Den största andelen rivningar av byggnader som helt saknade funktion 1992 har skett i *Lysvik*. Där har 41 procent rivits. Minst antal rivningar har skett i *Stenåsa*, där endast en byggnad i denna grupp har rivits. Totalt har 66 av dessa byggnader rivits. 14 av dem fanns i *Forsa* (motvarande 23 procent) och lika många i *Örkelljunga* (motvarande 9 procent).

Av de 487 byggnader som tidigare var *delvis överlopp* har störst andel tagits i bruk igen i *Rytterne* och *Örkelljunga*.

13 byggnader i denna grupp har blivit rivna, varav fem i *Lysvik* och fem i *Skee*.

Noter

32. Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning. 1996:16.

33. En del byggnadstyper som 2003 räknas som småhus, t.ex. ängslador, ingick i 1996 års statistik i funktionskategorin "husdjursbyggnader". a.a. 1996:17.

34. Jämför a.a. 1996:18.

Underhållsstatus

Bland de 6 623 byggnader som inventerades 2003 finns i 58 fall av 100 uppgift om den enskilda byggnadens underhållsstatus.³⁵

Uppgifter om underhållsstatus finns därmed för 3 831 byggnader. Av dessa har 81 procent bedömts vara underhållna. 15 procent har ansetts vara i behov av underhåll och resterande 4 procent uppfattades som förfallna.

Underhållsstatus i de olika församlingarna

Andelen *förfallna* byggnader³⁶ varierar mellan 2 och 8 procent i de olika församlingarna. Störst andel förfallna byggnader har registrerats i *Odensvi*.

Även den andel byggnader som ansetts vara i *behov av underhåll* skiftar i de olika områdena. Variationen motsvarar mellan 6 och 25 procent. Störst andel och antalsmässigt flest finns i *Lysvik*. Här har 258 av 1 082 inventerade byggnaderna bedömts vara i behov av underhåll. Också i *Odensvi* är den här gruppen av byggnader relativt stor, motsvarande 16 procent.

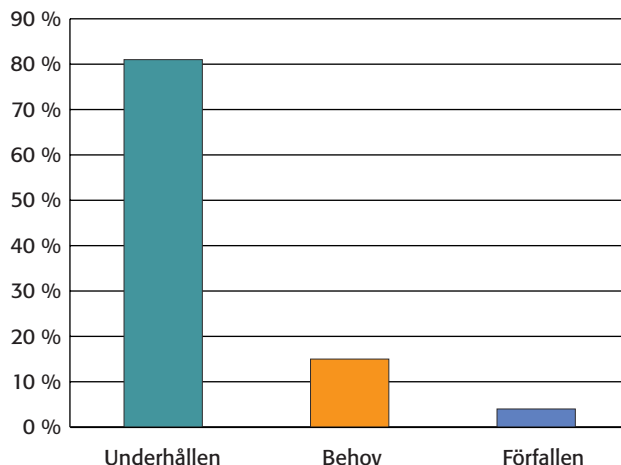
Störst andel byggnader som är underhållna fanns i de tre skånska församlingarna *Källstorp/Ö Klagstorp* och *Örkelljunga*. Här var andelen underhållna byggnader, bland de besiktigade, 89 procent. Också i *Rytterne* var närmare nio av tio byggnader i gott skick.

Det går inte att se något mönster i fråga om variation av underhållsstatus i de olika grupper som församlingarna är indelade i enligt LiM:s slutrapport (1997). Det skiftande underhållet av lantbruksbebyggelsen verkar alltså inte hänga samman med vare sig produktionsinriktning eller företagsstorlek i de olika församlingarna.

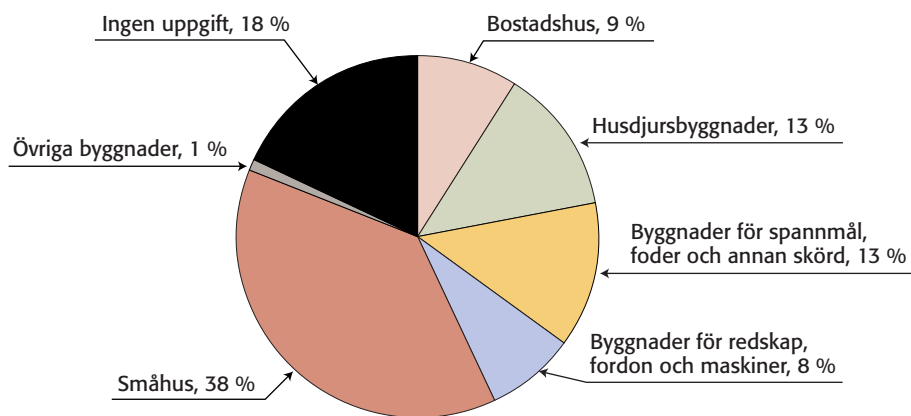
Funktioner

62 av de 154 *förfallna* byggnaderna fungerade 2003 helt eller delvis som *småhus*. Antalet motsvarar 40 procent. Bodar av olika slag samt smedjor är vanligt förekommande bland de byggnader som under lång tid saknat underhåll.

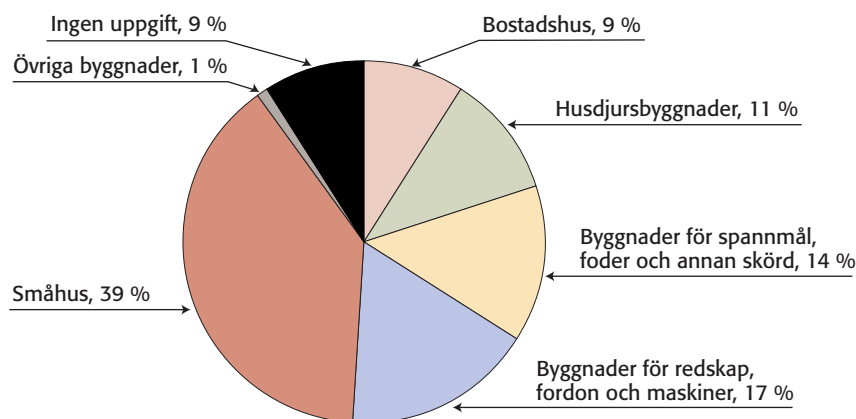
13 procent av de fallfärdiga byggnaderna var *husdjursbyggnader* och lika stor andel byggnader användes för för-

Figur 27. Underhållsstatus för 3 831 byggnader i samtliga församlingar (andel).

Figur 28. Funktioner hos 154 förfallna byggnader 2003.

Figur 29. Funktioner hos 584 byggnader i behov av underhåll 2003.

varing av *spannmål, foder och annan skörd*. Specifika funktioner som kan nämnas är höns hus, ladugårdar och ängslador.

8 procent, eller endast 12 byggnader, nyttjades för förvaring och underhåll av *redskap, fordon och maskiner*.

Bland de 584 byggnader som var i *behov av underhåll* dominerar återigen *småhusen*. I denna grupp motsvarar de 46 procent och utgörs framför allt av förråd och bodar av olika slag. Fördelningen bland övriga funktionskategorier framgår av figur 29.

Ålder

Av de 154 *förfallna* byggnaderna är 21 procent uppförda *före år 1870*. 46 procent av de *förfallna* byggnaderna har byggts mellan *1870 och 1945*. Endast 5 procent är av sena-

re ursprung, d.v.s. från tiden *efter 1945*. Få av de sentida byggnaderna har alltså hunnit eller tillåtits bli *förfallna*.

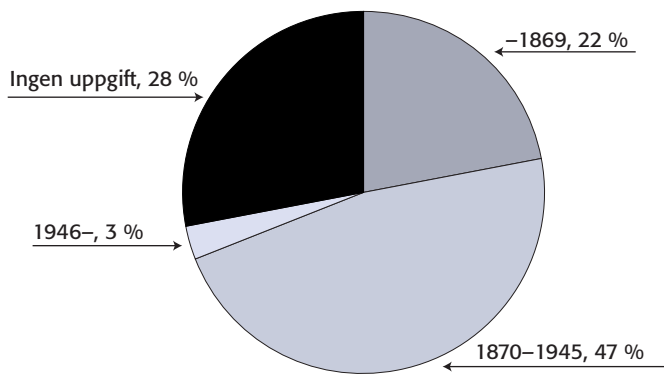
Viktigt att notera i sammanhanget är att mer än var fjärde *förfallen* byggnad, på grund av den dåliga statusen, inte har gått att datera.

I gruppen av byggnader som är i *behov av underhåll* är 18 procent riktigt gamla, d.v.s. uppförda *före 1870*. Knappt var sjätte byggnad är uppförda mellan *1870 och 1945*. 16 procent är byggda *efter 1945*.

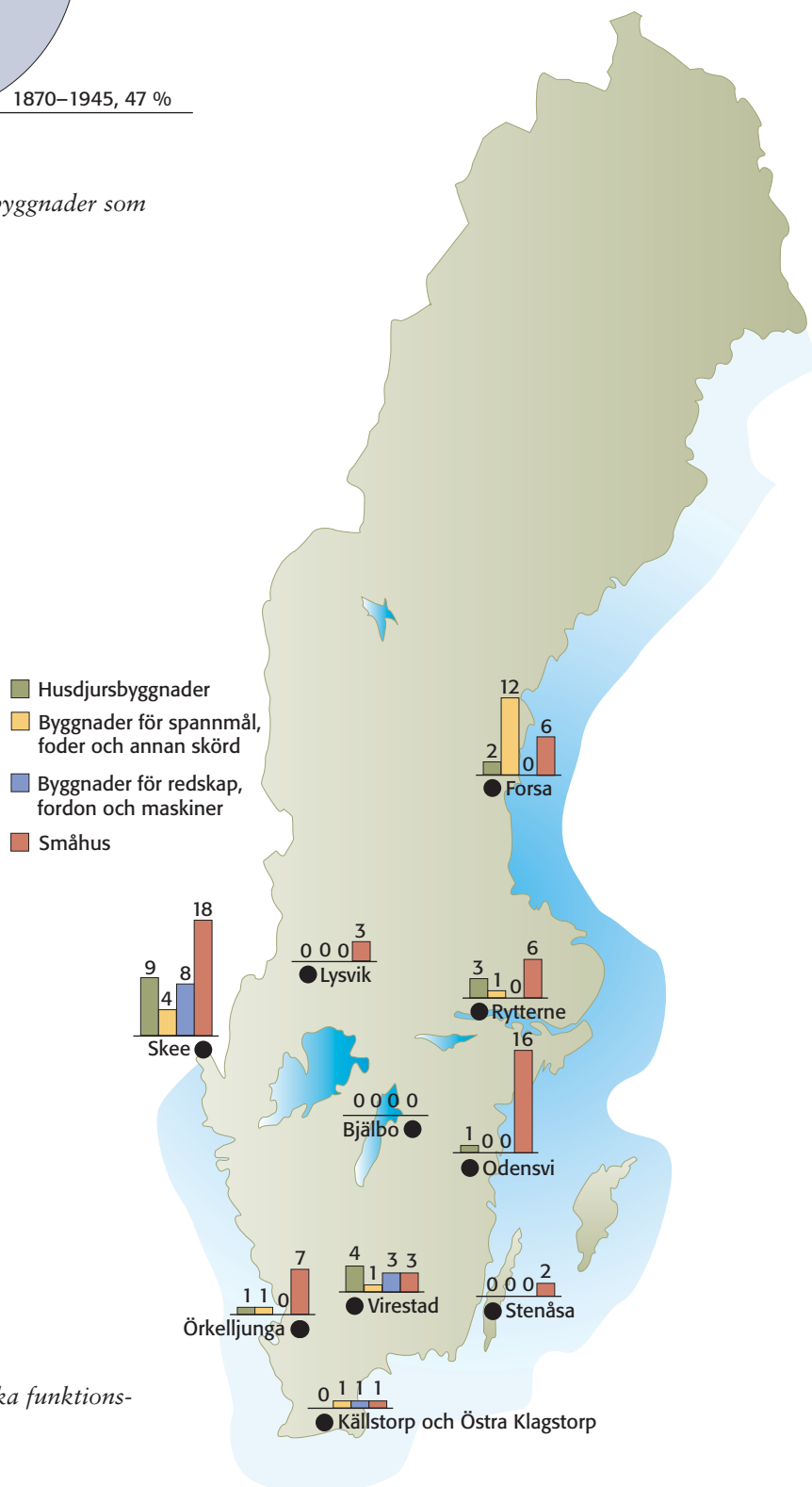
Även bland byggnaderna i behov av underhåll är det alltså relativt ovanligt att de är av yngre datum.

1992 års överloppsbyggnader

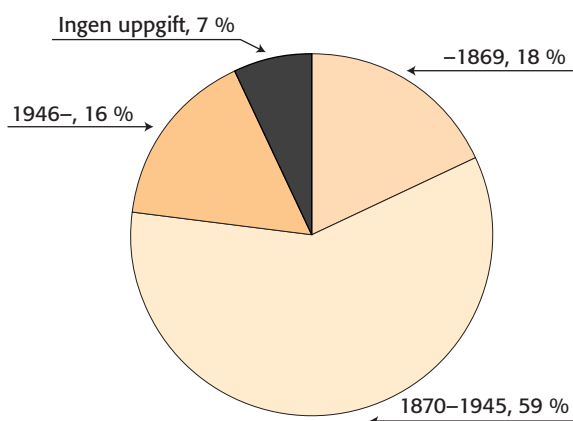
I gruppen av byggnader som bedömdes vara helt överlopp vid 1992 års inventering blev underhållsstatus noterad för

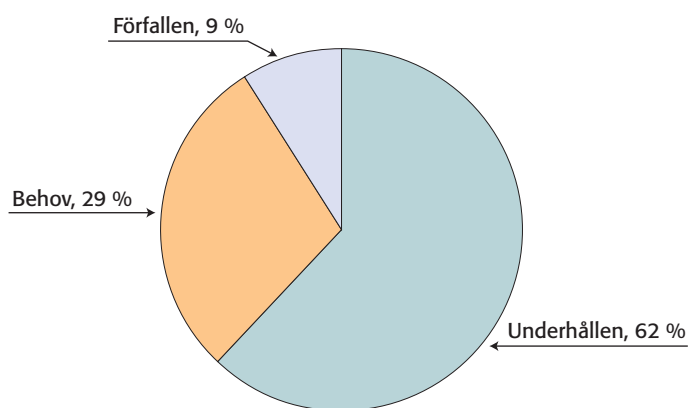
Figur 31. Uppförandeår/period för 154 byggnader som var förfallna 2003.

Figur 30. Antal förfallna byggnader i olika funktionskategorier per församling 2003.

Figur 32. Uppförandeår/period för 584 byggnader som var i behov av underhåll 2003.

Figur 33. Underhållsstatus år 2003 för 371 byggnader som var helt överlopp 1992.

drygt hälften vid uppföljningen 2003. I tre av de tio församlingarna saknas dock sådana uppgifter helt. 230 byggnader, motsvarande 62 procent, ansågs vara *underhållna*. 29 procent uppfattades vara i *behov av underhåll* och 9 procent bedömdes vara *förfallna*.

Siffrorna visar att de byggnader som saknade funktion i början av 1990-talet i dag är sämre underhållna än byggnadsbeståndet i allmänhet.

Det är inte meningsfullt att analysera underhållsstatusen för 1992 års överloppsbyggnader på församlings- eller gruppnivå på grund av att sådana uppgifter, som nämnts ovan, saknas från tre av de uppföljningsinventerade församlingarna.

Noter

35. Anledningen till att uppgift om underhållsstatus saknas för 42 procent av byggnadsbeståndet är att endast för byggnader som besiktigats i fält har denna status registrerats.
36. Beräkningarna är gjorda utifrån den del av byggnadsbeståndet där det finns uppgifter om underhållsstatus 2003.

Litteraturförteckning

Jordbrukets byggnader. Kulturvården i landskapet. 1993. Riksantikvarieämbetet.

Förändringar i jordbrukets byggnadsbestånd. Sammanställning av 1996 års byggnadsundersökning. 1997. Riksantikvarieämbetet.

LiM-projektets slutrapport. Utvärdering av livsmedelspolitikens miljöeffekter. 1998.
Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Riksantikvarieämbetet.

Riksantikvarieämbetet
Box 5405
114 84 Stockholm
www.raa.se
bocker@raa.se

ISSN 1651-1298
ISBN 91-7209-370-6